

A photograph of an art exhibition. In the foreground, a woman with short dark hair and glasses is seated in a wheelchair, looking towards the right. In the background, a woman with shoulder-length brown hair and a young boy are looking at a display. To the right, a young girl with blonde hair in a ponytail is also looking at a display. The walls are covered with various art pieces, including photographs and posters. One poster on the right has the text 'KUNST I HERBERG PARK'. The floor has blue circular patterns.

K:

Statens
Kunsthond

KUNST SOM LØFTESTANG

Inspiration til udvikling i udsatte by- og boligområder

Statens
Kunstfond

KUNST SOM LØFTESTANG

Inspiration til udvikling i udsatte by- og boligområder

KOLOFON

Kunst som løftestang – inspiration til udvikling i udsatte by- og boligområder

Udgivet november 2019 af Statens Kunstfond

ISBN 978-87-92681-88-1

ISBN 978-87-92681-89-8 (e-bog)

Publikationen er udarbejdet af Katinka Hauxner,
Hauxner ApS, www.hauxner.com

Projektleder for Statens Kunstfonds satsning på kunst
i udsatte by- og boligområder Louise Straarup kan
kontaktes pr. e-mail på lst@slks.dk

Layout: Helle Harder, www.monotone.dk

Tryk: Rosendahls

Forsidefoto: Mødestedet KunstVild i Værebros Park

INDHOLD

1. INDLEDNING	4	Hvad er kunst? Hvad er Statens Kunstfond? Hvad er udsatte by- og boligområder?
2. DER ER BRUG FOR KUNSTENS KRAFT	6	Interview med Søren Taaning, formand for Statens Kunstfonds Legatudvalg for Billedkunst
3. KUNSTENS POTENTIALE SOM LØFTESTANG	10	Stedsidentitet Byliv og tryghed Empowerment Kunstnerisk dannelse Æstetik
4. KUNSTNERE FLYTTER IND OG BINDER BYEN SAMMEN	18	ERFARINGER FRA 'KUNST I VÆREBRO PARK' I GLADSAXE Hvem står bag? Hvorfor? Hvordan? Resultater – indtil nu ... Erfaringer – indtil nu ...
5. STOLTHED PÅ STENGÅRDSVEJ	34	ERFARINGER FRA '6705 + STATENS KUNSTFOND' I ESBJERG Hvem står bag? Hvorfor? Hvordan? Resultater – indtil nu ... Erfaringer – indtil nu ...
6. UDFORDRINGER OG ANBEFALINGER	46	Veje til samarbejde om kunst i udsatte by- og boligområder 1. Politisk prioritering og økonomi til kunst 2. Byudviklingens kompleksitet 3. Konkrete aftryk på planer og strategier 4. Engagement og tillid 5. Søjleopdeling og silotænkning 6. Projektmylder i udsatte boligområder 7. Kunstnerisk kvalitet
7. LÆS MERE	52	Links og referencer

1. INDLEDNING

Alle mennesker kan bruge kunst til noget – uanset hvor ung eller gammel man er, hvor man har bopæl, eller hvor man er født. Kunst gør verden større. Kunst skaber sammenhængskraft og er med til at danne både os og kulturen det sted, vi bor.

Statens Kunstfond arbejder for at give mennesker i hele landet mulighed for at opleve kunst af høj kvalitet. Vi ønsker, at kunsten konstant udvikler sig, så den er relevant både for det enkelte menneske og for samfundet. En af de samfundsudfordringer, som vi mener kunst kan være med til at løse, er de voksende skel i samfundet. Skel mellem dem, der bor i velstillede lokalmiljøer, og dem, der bor i socialt udsatte by- og boligområder. Skel mellem dem, der møder og oplever kunst i deres hverdag, og dem, der ikke gør. Skel mellem dem, der er en del af mange positive fællesskaber, og dem, der ikke er.

Der findes gode eksempler på, at kunst bliver brugt i byudvikling til at give nye byområder identitet, tiltrække tilflyttere og involvere borgere i byens udvikling. De seneste år har byudvikling i blandt andet Køge Kyst, Kanalbyen Fredericia og Carlsberg Byen i København illustreret, hvordan byområder får tilført liv, når kunstnere bliver inviteret ind fra begyndelsen og er med til at skabe kreative og innovative miljøer.

Vi mener, at kunst også har et stort potentiale, når udsatte by- eller boligområder skal omformes til velfungerende og attraktive bydele. Kunst kan ikke stå alene, men sammen med de fysiske og boligsociale indsatser kan kunstnere bidrage til at løfte boligområder, der slås med isolation, dårligt omdømme og utryghed.

Gennem tiden er der lavet mange gode kunstprojekter i udsatte boligområder i Danmark. Men de er ofte enkeltstående og sætter sjældent aftryk på strategier og planer for områdets langsigtede udvikling. Statens Kunstfond ønsker at vise kunstens potentialer i den langsigtede strategiske udvikling af udsatte by- og boligområder. Vi har derfor igangsat et langvarigt samarbejde om kunst i to udsatte områder.

Det ene er Værebros Park i Gladsaxe, der kæmper med at blive en integreret og ligeværdig del af den ellers velstillede bydel Bagsværd. I Værebros Park har vi sammen med Gladsaxe Kommune og den almene boligafdeling etableret partnerskabet 'Kunst i Værebros Park'. Det andet område er Stengårdsvej i Esbjerg, der er kendt som Danmarks fattigste vej og står foran en gennemgribende forandring som resultat af den nye parallelsamfundslovgivning. Med henvisning til postnummeret på Stengårdsvej kalder vi dette partnerskab '6705 + Statens Kunstfond'.

Selv om vi står midt i opgaven, ønsker vi allerede nu at dele de erfaringer, som borgere, kunstnere, kommunalpolitikere, beboerdemokrater, boligorganisationer, kommunale forvaltninger og Statens Kunstfond har fået. Formålet er at inspirere flere kommuner og boligorganisationer til netop at bruge kunst som løftestang i udviklingen af udsatte by- og boligområder.

I publikationen præsenterer vi de foreløbige resultater og erfaringer fra Værebros Park og Stengårdsvej. Vi peger på potentialer og udfordringer, som vi har erfaret dem i de to partnerskaber. Og vi giver vores anbefalinger

til måder at overkomme udfordringerne på. Publikationen indeholder desuden en række andre inspirationseksempler fra ind- og udland.

Vi henvender os hermed til kommuner, boligorganisationer og andre, der arbejder med at udvikle og løfte udsatte by- og boligområder og skabe gode livsvilkår for borgere i og omkring disse områder.

Tak til alle, der har bidraget med at dele deres erfaringer!

God læselyst!

HVAD ER KUNST?

Kunst er mange ting. Kunst kan være et maleri eller en skulptur. Kunst kan være et mønster i et fortov, en særlig bæk eller designet af et fysisk miljø. Kunst kan også være en social proces. Kunst kan være lyd, lys eller en kortvarig totaloplevelse, hvor en kunstner transformerer et kendt sted til noget usædvanligt.

HVAD ER STATENS KUNSTFOND?

Statens Kunstfond er Danmarks største kunstfond. Vi arbejder for at give borgere i hele landet kunstoplevelser af høj kvalitet. Fonden giver penge til produktion og formidling af billedkunst, film, litteratur, musik, scenekunst, arkitektur, kunsthåndværk og design. Pengene fordeles på baggrund af ansøgninger. Man kan blandt andet søge til teaterfestivaler, forfatterarrangementer, børn og unges møde med kunst, kunst i parker, i sportshaller, på gader og mange andre steder i det offentlige rum. Vi uddeler hvert år midler til mere end 6.000 projekter eller kunstnere. Læs mere og søg penge på kunst.dk.

HVAD ER UDSATTE BY- OG BOLIGOMRÅDER?

Vores definition af, hvad et udsat by- og boligområde er, omfatter mere end de almene boligområder, der kategoriseres som 'udsatte' eller 'ghettoer' på regeringens ghettoliste. For os er udsatte by- og boligområder steder, der er præget af sociale problemer, økonomisk fattigdom, fysisk og mental isolation, mistrivsel, utryghed og dårligt omdømme, og hvor der er brug for et løft for at gøre dem til velfungerende og attraktive bydele. Boligområder med under 1.000 beboere og områder med nedslidte private udlejningsboliger kan således også være udsatte by- og boligområder.

Vi bruger betegnelsen by- og boligområder for at understrege, at løsninger ikke kun knytter sig til indsatser i det enkelte boligområde. Der er brug for at se boligområdet i sammenhæng med den omgivende by og byområdets infrastruktur, byrum og kommunale institutioner såsom skoler, daginstitutioner og kulturinstitutioner.

2. DER ER BRUG FOR KUNSTENS KRAFT

Kunst i udsatte by- og boligområder skal bidrage til at mindske kulturelle skel i samfundet. Kunst ser altid en ressource i mennesker, og kunst i udsatte by- og boligområder handler om at aktivere de ressourcer, der allerede er der, og skabe glæde, liv, stolthed og nye fortællinger. Det fortæller Søren Taaning, formand for Statens Kunstfonds Legatudvalg for Billedkunst, i dette interview.

Hvorfor er der brug for kunst i udsatte by- og boligområder?

De største samfundsmæssige skel i disse år handler om kultur. I de store byer i Danmark bliver der investeret store summer i kunst og kultur. Det ser vi for eksempel i Aalborg, hvor der investeres 200 mio. kr. i en skulptur af Tomás Saraceno og et nyt kunstcenter i den nedlagte spritfabrik. Parallelt er der nogle kommuner, hvor kulturbudgettet stort set kun dækker over udgifter til idrætsanlæg. Og særligt i de udsatte boligområder er kunst- og kulturtilbuddene begrænsede. De kulturelt udsatte vokser op i en monokultur og bliver ikke inviteret ind. Kultur er jo at være en del af mange kulturer. Det er det, der gør, at vi kan navigere i samfundet og føler fællesskab. Her kan kunsten komme ind i al sin mangfoldighed og skabe kultur.

Hvilken forskel kan kunst gøre?

Kunst kan mange ting. Kunst kan skabe glæde, velvære, levende steder, stolthed og nye for-

tællinger om de her områder. Kunst kan skabe anderledes hverdagsoplevelser for mennesker, der bor i udsatte områder. Og kunst kan også være med til at problematisere begrebet socialt udsatte boligområder. Måske man i for høj grad er kommet til at betragte folk, der bor i udsatte boligområder, som uden ressourcer. Men kunst ser altid en ressource i mennesker. Alle kunstnere henvender sig til mennesker. Så kunst kan tilføje en ny dimension og kan løfte mennesker og give dem selverkendelse og selvrespekt og aktivere deres egne ressourcer. Det er det, vores projekter på Stengårdsvej i Esbjerg og Værebros Park i Bagsværd handler om – at aktivere de ressourcer, der allerede er der.

Kan du give et eksempel på det?

Da jeg var med til indvielsen af det nye kunstgulv på Bakkeskolen i Esbjerg, talte jeg med elevrådsformanden, som stolt sagde: ”Det nye gulv giver mig positive tanker.” Det fanger netop, hvad det projekt kan.

Det nye kunstgulv på Bakkeskolen Cosmos inviterer til leg og bevægelse.

Du er et sted, der er blevet talt ned, og hvor du er blevet marginaliseret, hvor du ikke føler, at du er en del af det omgivende samfund, hvor der ikke er nogen, der rækker ind, og ikke nogen, der vil besøge dig. Og så kommer der en kunstner og løfter det, rækker ud over hverdagen og skaber en ny identitet og fortælling.

Kan det ikke være problematisk at spænde kunst for byudviklingens vogn?

Der er to elementer i den diskussion. For det første skal vi ikke spændes for nogen vogn. Vi skal ind og sidde i førersædet. Det er problematisk at se byudvikling som en monofaglighed. I England og USA er kunst en del

af den diversitet og faglighed, der indgår i byudviklingen. Byudvikling handler jo ikke kun om de fysiske rammer, men også om livet. For det andet er det klart, at det ville være et problem, hvis man sagde, at al kunst skal ud af udstillingsrummene og have relevans for det offentlige rum. Men det er ikke det, vi siger. Vi peger blot på, at værkbegrebet har udviklet sig. Billedkunstnerne er hoppet ned fra soklen. I nogle sammenhænge er værkerne faktisk fysisk usynlige, fordi kunstnerne mere arbejder sig ind i mennesker, erindringer og identitet. Hvis man har det som praksis, så bliver man jo ikke spændt for noget. Så er det bare en del af ens naturlige kunstneriske praksis.

Det engelske program *Creative People and Places* giver flere mulighed for at engagere sig i kunst.

Tag en kunstnergruppe som Superflex, der samarbejdede med arkitekterne fra BIG og landskabsarkitekterne fra Topotek 1 om udviklingen af Superkilen på Nørrebro. Eller tag kunstneren Grethe Aagaard, der skaber samtidskunst i samarbejde med lokale beboere og institutioner i Gellerup, og kunstneren Karoline H. Larsen, der skaber kunst sammen med børnehavebørn i Værebros Park. De bliver da ikke spændt for arkitektens, kommunens eller børneinstitutionens vogn. Man kan vel bedre sige, at de selv er vognen.

Hvad er det nye i de processer, hvor kunstnerne er med?

I mange år har man arbejdet med borgerinddragende processer. Det, vi har arbejdet med i Esbjerg og i Bagsværd, er borgerengagerende processer. I en klassisk borgerinddragelsesproces får borgerne mulighed for at give deres holdninger til kende om en konkret sag. Det sker ofte på en forholdsvis passiv måde. Når kunstnere inviterer mennesker til at engagere sig i et fælles kunstprojekt, handler det om aktivt at være en del af noget.

Det kan lede til et dybere engagement i både omgivelser og relationer i et lokalområde.

Det er her, skillelinjen er. Vil man bevæge sig videre frem ad den vej? Det engagerende er for mig at se et meget relevant spor at gå ad.

Hvad er den største forhindring for, at kunst bliver en naturlig del af udvikling af udsatte by- og boligområder?

Den største forhindring er, at folk ikke ser kunsten strategisk, men som noget, der kommer ind til allersidst. Det er en barriere, at mange tænker på kultur som noget, man går til, for eksempel i teateret, men ikke som noget, der er en del af én selv. I modsætning hertil ser en virksomhedsleder sin virksomhedskultur som noget af det allervigtigste. Så erhvervslederne ved godt, hvor vigtigt det er. Men for mange politikere er kultur ikke *need to have*, men blot *nice to have*.

Er der noget, der har overrasket dig i Værebros Park og på Stengårdsvej?

Det har været overraskende at se, hvor stor en autoritet kunsten faktisk har. Det at en kunstner rykker ud i en bebyggelse, er en fortælling i sig selv. Det opleves som spændende. Det er der en kraft i. Ligesom når der optages en film i et lokalområde. Der kommer et blik udefra. Man bliver oplevet som interessant. Det har overrasket mig, hvor stærk den kraft er.

På kunststien, der binder Værebros Park sammen med resten af Bagsværd, er børnehaverbørnene med til at sætte aftryk på deres lokalområde.

Hvilken rolle tror du kunsten spiller i byudviklingen om 10 år?

Jeg håber, at vi går fra forestillingen om, at kunst er noget ekstra, som vi kan tilsætte til sidst, til en bevidsthed om, at kunst faktisk er ret afgørende og skal tænkes med ind fra starten. Jeg drømmer om, at vi mindsker de kulturelle skel, og at kulturens kraft også bliver brugt som løftestang i de udsatte by- og boligområder. Og jeg tror, at der ligesom i USA og i Storbritannien kommer langt mere fokus på det, der på engelsk kaldes *community building*. Det at engagere mennesker er helt afgørende for det gode liv og for sammenhængskraften i vores samfund, og det bliver man nødt til at sætte først.

3. KUNSTENS POTENTIALIALE SOM LØFTESTANG

Skal vi værdsætte kunst for kunstens egen skyld eller som et virkemiddel til at skabe livskvalitet? Det behøver ikke være et enten-eller. Statens Kunstfond arbejder for at give borgere i hele landet kunstoplevelser af høj kvalitet og samtidig udvikle kunstnerisk talent. De to kunstprojekter i Værebros Park i Gladsaxe Kommune og på Stengårdsvej i Esbjerg har vist, at kunst har et potentiale til at løfte udsatte by- og boligområder. Kunst kan ikke stå alene, og det er ikke nemt. Men dygtige og erfarne kunstneres samarbejde med kommuner, boligorganisationer og borgere kan give stor værdi i et udsat boligområde. Og når kommuner og boligorganisationer tænker kunst systematisk, langsigtet og strategisk ind i udviklingen af et udsat by- og boligområde, er der positive effekter at høste. Dette afsnit introducerer de vigtigste effekter af kunst i udsatte by- og boligområder.

Stedsidentitet

Aktuel forskning i udvikling af udsatte boligområder peger på, at det er afgørende at ændre de udsatte boligområders identitet. Fysisk omdannelse kan ikke alene ændre et udsat boligområde til en blandet, attraktiv bydel.

Mange udsatte boligområder hænger fast i en negativ identitet. Pressehistorier om konflikter vinder over fortællingen om et godt og trygt sted at bo. Ambitionen med mange omdannelser er at fastholde og tiltrække ressourcer stærke beboere. Men så længe et område opfattes som utrygt, er det ikke attraktivt for dem, der har et valg.

Kunst kan forstærke den positive historie om et udsat boligområde. Ved at bruge kunst i områdeudvikling skabes nye lag i stedets identitet: historier om interessante kunstaktiviteter, innovative værker, smukke omgivelser og kreative fællesskaber. Bare det at kunstnere rykker ind

i et område, er en god historie for beboere, naboer og medier. Når fonde støtter kunst i et udsat område, er det en anerkendelse af, at stedet er værd at investere i. På den måde kan kunst skabe ekstra effekt af investeringer i fysiske omdannelser ved at bidrage til en stærkere, positiv stedsidentitet.

”Vi oplever allerede nu, at vores samarbejde med Statens Kunstfond om kunst i Værebros Park skaber nye historier om området. Vi har haft besøg af kulturministeren med stor positiv mediebevågenhed. Nu er det ikke længere historier om bandekriminalitet og utryghed, der kommer i aviserne. Det er historier om kunst og fællesskab, som viser, at Værebros Park er et godt sted at bo. Og det ved jeg, det er, for jeg bor her selv.”

Trine Græse, borgmester, Gladsaxe Kommune

”Det handler i høj grad om at skabe en ny identitet og fortælling om boligområdet. Vi ved godt, at det er en langsigtet ambition. Men vi tror på, at energien og udtrykket i kunsten kan bringe nye perspektiver i spil, både for beboerne og for omverdenens syn på området. Samtidig kan kunsten bruges til at skabe nye møder mellem mennesker og styrke fællesskabet.”

May-Britt Andrea Andersen, formand for Kultur- & Fritidsudvalget, Esbjerg Kommune

Byliv og tryghed

Når kunstnere rykker ind i et nedslidt eller funktionstømt område, kan det være med til at sætte skub i en byudvikling. Kunstnere og kunstens virkemidler bliver ofte brugt til at tiltrække mennesker til glemte eller øde steder, som private udviklere ønsker at sætte på det mentale landkort og gøre attraktive. Det får værdien af deres ejendomme til at stige. Den kraft kan også udnyttes i de udsatte boligområder. Her er det ikke de private udviklere, der høster gevinsten. Her er det en værdi, der kommer udsatte borgere til gavn.

Kunst kan tiltrække flere mennesker, skabe mere liv og understøtte nye fællesskaber i offentlige rum. Flere mennesker giver flere øjne i gaden og styrker tryghedsfølelsen i et boligområde. Kunstnere kan også bruge udsmykning og iscenesættelse, for eksempel lys og lyd, til at skabe tryghed. Det kan være belysning af stier, tunneller eller svalegange, der ændrer på oplevelsen af utryghed.

”Der er mange beboere i disse boligområder, der ikke har adgang til kunst og aktiviteter, der involverer kunstforståelse. Så for nogle kan det også være en helt ny verden, der åbner sig. Kunst kan være med til at skabe trygge, integrerede boligområder. Når det er noget, man har været fælles om at tage stilling til, og måske oven i købet været fælles om at skabe, så passer man bedre på det. Og når man passer bedre på det og undgår hærværk, så skaber det mere tryghed.”

Carina Seifert, direktør, DAB

Zigzagbroen i Værebros Park.

Empowerment

Et af problemerne i de udsatte boligområder er, at mange mennesker føler sig sat uden for samfundet og oplever afmagt over ikke at kunne ændre egne livsbetingelser.

Den almene boligbevægelse har en stolt tradition for beboerdemokrati. Men ikke alle steder fungerer demokratiet så godt som ønsket. Langtfra alle deltager i afstemninger, og valgte beboerdemokrater afspejler ikke nødvendigvis mangfoldigheden i området. Som i andre demokratiske systemer er der en tendens til overrepræsentation af dem, som har flest ressourcer.

Dét kan kunstnere være med til at ændre på. Kunstnere kan give flere oplevelsen af at have lokal indflydelse, selv om beboerne ikke formelt deltager i beboerdemokratiet. Ved at bidrage til en fælles udvikling af kunstværker og andre kreative aktiviteter erfarer flere beboere, at de sætter aftryk på deres lokalmiljø, og at de derved får en stemme. Kunstnere har ofte andre metoder til at engagere borgere, og de bliver ikke opfattet som 'en af dem fra kommunen'. Er kunstnere til stede over længere tid, kan de opbygge en anden form for tillid og et engagement, der kan supplere andre frivilliges og professionelles indsatser.

”Det er interessant at arbejde med kunst i udsatte boligområder, fordi det skaber en anden dimension i den udvikling, man skal have fat i. Kunsten er et neutralt rum, man kan gå ind i på positiv vis. Det er der brug for – for at formidle et fælles projekt på en ny måde. Det er en katalysator for noget, som sker.”

*Bo Rasmussen, kommunaldirektør,
Gladsaxe Kommune*

”Kunstnere kan være rigtig dygtige til at gå i dialog med beboere og sætte noget i gang. De kan dyrke fællesskab og være med til at ændre fortællingen og identiteten i et udsat boligområde. I de tidligere faser af et områdes byudvikling kan samarbejde med kunstnere gøre, at beboerne oplever, at der sker noget helt konkret i området, samtidig med at der arbejdes med de langsigtede planer.”

Astrid Bruus Thomsen, programchef, Realdania

Kunstnerisk dannelse

Hvis børn og unge, der vokser op i udsatte by- og boligområder, skal have samme chancer i livet som andre børn og unge, kan kunst være en del af nøglen. Børn og unge fra udsatte familier har typisk ikke samme berøring med kunst som børn og unge fra økonomisk velstillede familier. Udsatte familier bruger ikke i samme grad museer, biblioteker, teatre og kunstsoler. Det kan gøre det sværere for den enkelte at forstå referencer og koder i forskellige kulturer og at deltage og opnå anerkendelse i samfundets forskellige fællesskaber.

Det kræver en ekstra indsats at bringe kunst tættere på børnenes og de unges hverdag i de udsatte by- og boligområder, så de tilbydes samme muligheder for kunstnerisk dannelse som andre børn og unge.

I kommuner og almene boligorganisationer bliver der brugt relativt mange ressourcer på kernerdrift i de udsatte boligområder – drift af folkeskoler, daginstitutioner, beskæftigelsesindsatser, boligsociale indsatser, støtte til udsatte familier, vedligeholdelse med videre. Skal kunst bidrage til at løfte de udsatte boligområder, er det netop i den kommunale

og almene kernerdrift, der er et særligt potentiale. Her er dedikerede medarbejdere med kontakt til lokalområdetets beboere. Her kan skoler, daginstitutioner, bydelshuse og byrum fungere som mødesteder, hvor kunstnere kan supplere og inspirere frivillige og professionelle via fælles kunstudforskning og -oplevelser. I den kommunale og almene kernerdrift kan selv tidsafgrænsede samarbejder med kunstnere sætte langvarige aftryk på den daglige praksis og skabe vedvarende kulturel dannelse for beboere i og omkring udsatte boligområder.

”Kunsten er et andet sprog. Det, vi bakker med i forbindelse med helhedsplaner i almene boligområder, er, at det er meget stærke domæner med en masse folk, som skriver meget, måler meget og taler om effekt – hvilket er vigtigt og rigtigt at gøre. Men det kan godt være svært at tappe ind i som beboer. Kunst er en anden måde at kommunikere på og tiltrække borgere på fra alle steder i byen.”

*Maj Green, by- og miljødirektør,
Gladsaxe Kommune*

Æstetik

De fleste udsatte almene boligområder tilbyder velindrettede lejligheder og gode hjem. Men mange bebyggelser fremstår ensartede og anonyme. Der er gennem årene investeret mange penge i renoveringer, men hensyn til blandt andet økonomi og drift betyder, at bebyggelserne ikke altid ender mere imødekomende og med et langtidsholdbart, æstetisk udtryk.

En del af de negative billeder, som mange har af udsatte boligområder, handler således om æstetikken. Her kan kunstnere bidrage med at se et steds potentialer og styrke den æstetiske oplevelse. Det handler ikke blot om skulpturer og gavlmalier, som forskønner, men i endnu højere grad om at understøtte den æstetiske oplevelse af et byggeri eller et landskab, at vise ukendte steder frem, iscenesætte på en ny måde og gøre steder mere vedkommende. Kunstnere kan skabe smukke rammer sammen med borgere, give områder individuelle karaktertræk og give en oplevelse af, at nogen har gjort sig umage. Den anerkendelse er værdifuld, når et boligområde skal løftes.

”En af de rigtig mange udfordringer med udsatte boligområder er, at der har været for lidt fokus på æstetik i den måde, man oprindeligt har planlagt og særligt siden hen har renoveret disse områder. I den tid vi er i nu, har vi for lidt fokus på og diskussion af, hvad æstetik betyder for folks velfærd. Derfor tror jeg, at kunst anvendt på den rigtige måde og med den helt rigtige involvering af beboere kan være med til at løfte de udsatte boligområder. Som ét ud af en masse forskellige tiltag.”

*Erik Jespersen, direktør for Teknik & Miljø,
Esbjerg Kommune*

EKSTREM INDDRAGELSE SOM BYUDVIKLINGSVÆRKTØJ

Superkilen, Nørrebro, København

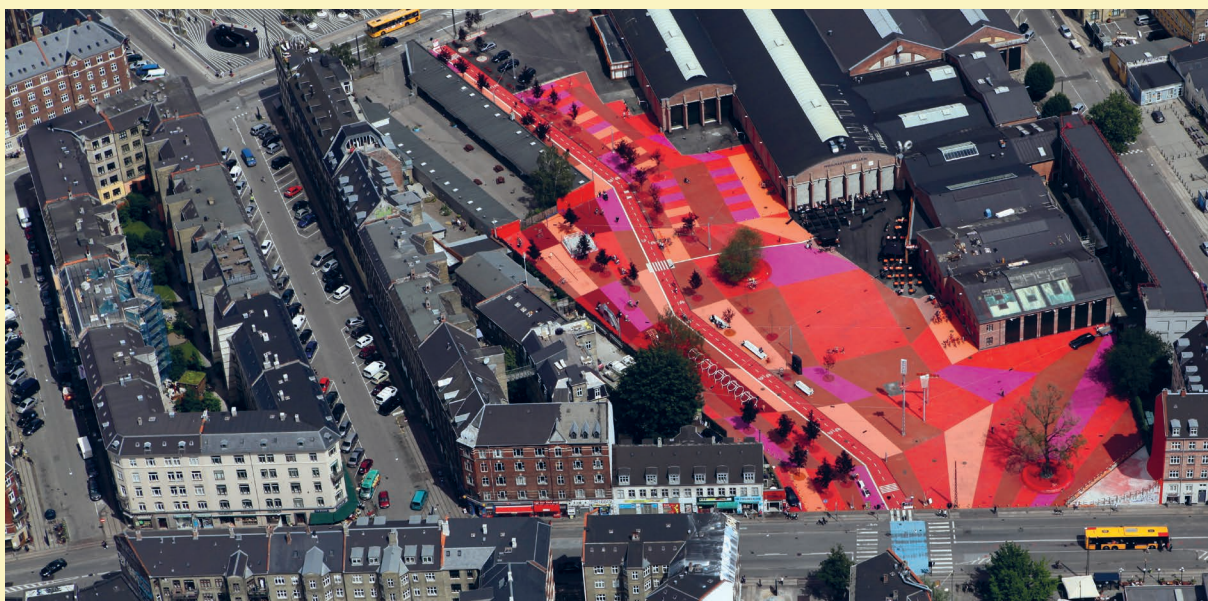
Tidligere blev Mimersgadekvarteret på ydre Nørrebro oplevet som en nedslidt, overset og utryk del af København. I dag er byrummet Superkilen verdensberømt blandt arkitekter og byplanlæggere, og folk kommer fra nær og fjern for at opleve og være en del af bylivet her.

Arkitekter og landskabsarkitekter udarbejdede Superkilens koncept sammen med kunstnergruppen Superflex. Sammen opfandt de en metode, de kaldte "ekstrem inddragelse".

Lokale beboere blev engageret i at vælge mere end 100 forskellige slags byrumsinventar – for eksempel skilte, bænke, træer og lege-stativer – fra hjemstavne i hele verden. Sammen med lokale beboere rejste kunstnerne

udenlands for at hente inventar hjem til Nørrebro, og Superkilen har objekter fra mere end 50 lande. Superkilen afspejler i dag områdets mangfoldighed og mange nationaliteter og har været med til at skabe stolthed og en stærk og positiv stedsidentitet.

Superkilen blev indviet i 2012 og er designet af arkitektvirksomheden BIG, det tyske landskabsarkitektfirma Topotek 1 og kunstnergruppen Superflex i samarbejde med lokale beboere og Områdefornyelsen Mimersgadekvarteret. Projektet er finansieret af Københavns Kommune og Realdania med støtte fra Statens Kunstfond til de borgerrettede aktiviteter.

INSPIRATIONSEKSEMPEL

KUNST, DER BINDER EN OPDELT BYDEL SAMMEN

Kunstkonkurrence, Vollsmose, Odense

Det største udsatte boligområde i Danmark, Vollsmose i Odense, står foran en omfattende transformation. Der er bl.a. vedtaget en gennemgribende byudviklings- og infrastrukturplan, der skal skabe bedre forbindelser til, fra og igennem Vollsmose, med en bygade, promenade, sivegader og stiforbindelser. Som en del af dette arbejde har Odense Kommune og Statens Kunstfond igangsat en kunstkonkurrence. Formålet er at få en række kunstneres bud på, hvordan man i en samskabelsesproces med områdets beboere kan

forbinde de forskellige områder af Vollsmose ved brug af kunstneriske greb. Seks kunstnere er inviteret til at komme med idéforslag, og den kunstner, der bliver udvalgt, skal sammen med lokale beboere skabe kunst, der binder Vollsmose sammen på en ny måde, danner nye fællesskaber og skaber livskvalitet for beboere og besøgende.

Kunstkonkurrencen er et samarbejde mellem Odense Kommune, boligselskaberne Civica og FAB og Statens Kunstfond. Bedømmelsen forventes afsluttet februar 2020, og vinderforslaget forventes realiseret i 2020-21.

4. KUNSTNERE FLYTTER IND OG BINDER BYEN SAMMEN

HVEM STÅR BAG?

'Kunst i Værebros Park' er udviklet i et samarbejde mellem Dansk Almennyttigt Boligselskab (DAB), Gladsaxe Almene Boligselskab (GAB), boligafdelingen Værebros Park, Gladsaxe Kommune og Statens Kunstfond.

Projektet 'Opdag din by – kunststien i Bagsværd' er udviklet af kunstner Karoline H. Larsen i tæt samarbejde med ledelse, pædagoger, børn og forældre i områdeinstitutionen Skovbrynet, der består af børnehuse Taxhøj, Bakkely, Bakken, Poplen og Junibakken. Kunststien er realiseret i samarbejde med Bureau Detours KBH, Seniorcenter Bakkegården, Gladsaxe Kommune, Gladsaxe Pædagogiske Videncenter, GAB og DAB.

HVORFOR?

Et godt sted at bo, men også et isoleret område med udfordringer

I bydelen Bagsværd i Gladsaxe Kommune ligger boligområdet Værebros Park. Her bor omkring 3.000 mennesker i bebyggelsens otte boligblokke. Værebros Park har en attraktiv beliggenhed mellem naturområderne Smør- og Fedtmosen og Hareskoven, gode legepladser, boldbaner og et butikscenter. I området ligger børneinstitutioner, skole og svømmehal. Men boligområdet er adskilt fra resten af Bagsværd af Hillerødmotorvejen og kæmper med et dårligt omdømme på grund af banderelateret kriminalitet, der tidligere skabte overskrifter og utryghed. Der er store sociale og økonomiske

forskelle mellem beboerne i henholdsvis Værebros Park og de omkringliggende villakvarterer. De fleste børn fra villakvartererne går på andre skoler end den lokale folkeskole i Værebros Park. Derfor har kommunen besluttet at lukke den og åbne en ny skole et andet sted.

Udvikling af Værebros Park fra isoleret boligområde til blandet bydel

Der er gennem en årrække arbejdet med at forbedre forholdene i Værebros Park. Ambitionen er et Bagsværd i social balance. Målet er at omforme Værebros Park fra isoleret boligområde til en velfungerende, blandet bydel, hvor alle børn og unge har gode fremtidsmuligheder. Gladsaxe Kommune, boligselskaberne GAB og DAB og boligafdelingen Værebros Park var en del

Værebros Park i Gladsaxe.

af den filantropiske forening Realdanias kampagne 'By i balance' (2017-2019). Som en del af kampagnen blev der lavet en langsigtet plan for udviklingen af Bagsværd og Værebros Park.

Samarbejdet med Statens Kunstfond om kunst i Værebros Park blev igangsat for at teste, hvordan kunst kan være et af de greb, der løfter et område som Værebros Park.

HVILKE KUNSTNERE?

ARBEJDSOPHOLD I SEKS MÅNEDER

Javier Tapia, Karoline H. Larsen, Heine Thorhauge Mathiasen og Jesper Aabille.

MALERSKOLE

Jesper Aabille, Simon Grimm, Lone Bank, Lisbeth Bank, Lise Blomberg, Rikke Benborg og Emil Krog.

WEEKENDAKTIVITETER

Anna Weber Henriksen, Ditte Lyngkær Pedersen, Molly Haslund og Jesper Aabille.

MINDRE UDSMYKNINGER

Louise Holmgren, Marianne Jørgensen, Christian Elovara Dinesen, Jesper Aabille og Katarina Duedal.

UDLÅN OG KØB AF VÆRKER TIL VÆREBROS BIBLIOTEK

N55, Mads Lindberg, Mia Edelgart, Morten Knudsen, Sebastian Hedevang og Anne Mette Schultz.

PERMANENTE VÆRKER

Karoline H. Larsen, Javier Tapia og Jesper Aabille.

ERFARINGER FRA 'KUNST I VÆREBRO PARK' I GLADSAXE

De fire kunstnere, der har fået arbejdsophold: Heine Thorhauge Mathiasen, Javier Tapia, Karoline H. Larsen og Jesper Aabille.

”Det landede på det helt rigtige tidspunkt, hvor vi var midt i at lave den strategiske udviklingsplan for Bagsværd. Strategien er i høj grad en metodisk tilgang, hvor vi leder efter mulighedsrum, prøver af og forstørrer det, vi kan finde gode perspektiver i. Projektet var et mulighedsrum, netop som vi gerne ville prøve noget af, som både beboere og nogle i resten af bydelen kunne se sig selv i.”

Maj Green, by- og miljødirektør, Gladsaxe Kommune

HVORDAN?

Fire kunstnere rykker ind i Værebros Park

Afdelingsbestyrelsen Værebros Park og Statens Kunstfond inviterede 40 kunstnere til at sende en ansøgning til et seks måneders arbejdsophold med stipendium og huslejfrit lokale stillet til rådighed. 18 kunstnere sendte en ansøgning, og fire blev valgt, baseret på deres motivation for at arbejde i Værebros Park og

udvikle kunst i dialog med beboere. Det var vigtigt at finde et godt match mellem kunstnere og Værebros Park, og der var afdelingsbestyrelsen og Statens Kunstfond meget enige om de kunstnere, valget faldt på: Javier Tapia, Karoline H. Larsen, Heine Thorhauge Mathiasen og Jesper Aabille. I løbet af seks måneder gennemførte kunstnerne en række aktiviteter i Værebros Park, som fik folk til at mødes og forholde sig til kunst på forskellig vis.

”Da vi udvalgte kunstnere, lagde vi vægt på, at der skulle være stor spredning af kunstnere. Her i Værebros Park er vi 80 nationaliteter og lige så mange beboere som i en middelstor jysk provinsby. Derfor var det vigtigt for os, at de kunstnere, vi valgte, også var forskellige.”

Sten Thorup, formand for afdelingsbestyrelsen, Værebros Park

Tom butik i centret blev nyt mødested for dialog om kunst

I marts 2018 blev den tidligere slagterbutik over for Netto i centret i Værebros Park stillet til rådighed for de fire kunstnere. Stedet fik navnet KunstVild og blev indrettet som mødested og udstillingsvindue for kunstaktiviteter. Nogle beboere blev overraskede, da kunstnerne i april 2018 inviterede til 'hils på-møde' og væggene ikke var udsmykkede. Men kunstnerne så ikke sig selv som nogle, der skulle udsmykke et butikslokale. De ville invitere til dialog om, hvad kunst er, og sammen med beboerne lave værker, der kunne skabe liv og nye møder på tværs af fysiske og mentale skel i Bagsværd.

”Det vigtigste indtil nu er, at det har samlet nogle beboere omkring nogle aktiviteter. Det er det liv, det har skabt.”

Carina Seifert, direktør, DAB

Samtaler om kunst i den gamle slagterbutik.

”Når centret i Værebros Park står mere end halvtomt, opleves det som utrygt og et symbol på, at området er i forfald. Det lykkedes med KunstVild at aktivere en ellers tom butik med nyt indhold. Nu skete der noget i området. Familier havde lyst til at komme der og syntes det var sjovt at være med. Dét kunne noget.”

Maj Green, by- og miljødirektør, Gladsaxe Kommune

Kunststi binder byen sammen på en ny måde

Kunstneren Karoline H. Larsen har sammen med fem børnehuse i Værebros Park og Bagsværd skabt en kunststi, der binder Bagsværd sammen på en ny måde. Langs stien er der 24 blå cirkler malet på fliserne. I dem laver børnene deres egne midlertidige kunstværker og musikalske udtryk, ligesom cirklerne kan bruges af områdets øvrige beboere og gæster. Blandt andre har den lokale kunstner Katarina Duedal udført midlertidige malerier i cirklerne.

Som stop på stien er der opført to nye, midlertidige skulpturer, Zigzagbroen og Cirkelbroen, som inviterer til leg, bevægelse og udendørs udstillinger. Den ene i Værebros Park, og den anden i den mere velstillede del af Bagsværd. Kunststien har givet børn og voksne en anledning til at opdage deres by på tværs af skillelinjer og selv at sætte kreative aftryk på Bagsværd. Karoline har arbejdet tæt sammen med pædagogerne for at gøre det nemt for dem at gøre kunst til en del af børnenes hverdag.

Hun har desuden lavet ark med kreative opgaver, som pædagogerne kan lave med børnene. Meldingen fra børnehuse er, at de fortsat bruger skulpturerne, cirklerne og opgavearkene

ERFARINGER FRA 'KUNST I VÆREBRO PARK' I GLADSAXE

og på den måde har fået kunsten ind i hverdagen. Der er nu sat et nyt samarbejde mellem børnehusene og Karoline H. Larsen i gang. Det skal resultere i et eller flere permanente fysiske værker, der forventes klar i 2020-21.

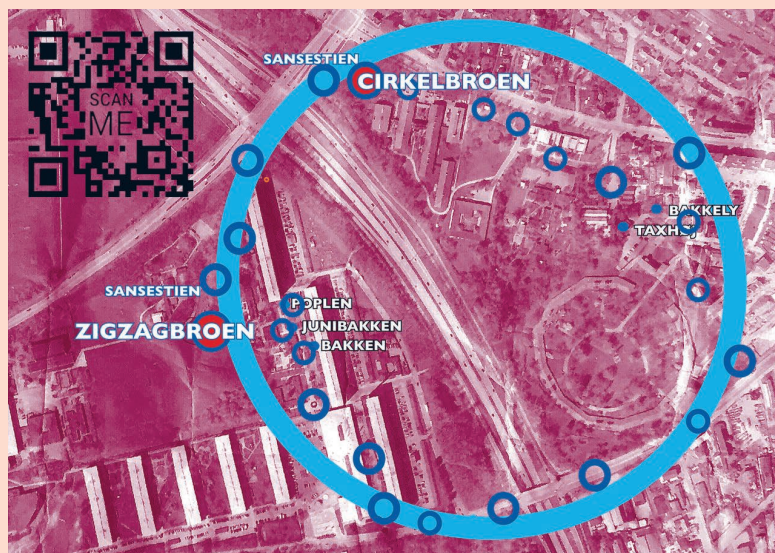
”Børnene får så meget ud af, at de har fået kunst. De har taget ejerskab over skulpturerne, fordi de var med, da håndværkerne byggede skulpturerne, og fordi de fik at vide, at kunsten er til dem. Samtidig kan vi mærke, at når vi møder de blå cirkler i området, får de lyst til at arbejde videre med deres ideer om form og farver, når vi kommer hjem.”

Mette Dam, pædagog i Skovbrynet

”Jeg tager helt klart de strategiske planer med ind i mit arbejde. Jeg kværner det hele, alt materialet, og taler med alle personer. Så kører jeg det helt ned på jorden og tager udgangspunkt i, hvordan vi færdes i det daglige. Og jeg spørger til, hvordan kunsten kan udfolde områdets ressourcer endnu mere? Her opstod ideen om 'Opdag din by'. For kunstnere med en engagerende praksis er det på ingen måde et dumt benspænd.”

Karoline H. Larsen, kunstner

Herover: Kunststien binder Bagsværd sammen med 24 blå cirkler, 2 midlertidige skulpturer og 13 skilte med QR-koder til videoer.

Børn fra børnehusene maler i cirklerne på kunststien og bevæger sig på Zigzagbroen.

”Jeg vil helst ikke have projekter, der stopper efter to år. Jeg vil helst have, at det bliver en integreret del af den måde, området lever på. Jeg vil gerne have, at sådan en daginstitution har fået skabt en modus om kunst sammen med børn, forældre, beboere osv. – som en del af deres måde at drive pædagogik på. Det kan godt være, at der i dette projekt er kommet ekstra penge. Men jeg vil gerne have, at det er driften, der bærer tanken.”

*Bo Rasmussen, kommunaldirektør,
Gladsaxe Kommune*

Beboere efterspurgte et sted at være kreative sammen

En af de mest populære aktiviteter i mødestedet KunstVild er malerskolen. Hverken Statens Kunstfond, afdelingsbestyrelsen eller kunstnerne havde forestillet sig at lave en malerskole. Men ideen opstod, fordi beboere i Værebros Park gerne selv ville udfolde sig kreativt, frem for blot at kigge på og tale om kunst. Ideen blev grebet, og der blev lavet gratis voksen- og børnehold, åbne for alle. Malerskolen blev en mulighed for at give beboere i Bagsværd egne erfaringer med kunst og at møde professionelle kunstnere. Det var vigtigt for kunstnerne at invitere folk fra både Værebros Park og villakvartererne. Det krævede andre kontakter end dem, beboerrådgiverne og medarbejderne i den boligsociale helhedsplan havde. Der blev brugt opslag på Facebook, og det lykkedes at tiltrække en blandet gruppe på malerskolens hold. I dag drømmer malerskolens brugere og afdelingsbestyrelsen om, at den bliver permanent.

To brugere af malerskolen.

”Jeg har tidligere tegnet og malet med min datter, dengang jeg blev skilt. Så da der kom en invitation til malerskolen, ville jeg gerne være med og genoptage det. Det giver mig ro at tegne. På malerskolen møder jeg en masse mennesker med den samme interesse, og det sker på alle sprog. Det kan jeg godt lide.”

Johnny Anker Ipsen, bruger af malerskolen

”Jeg synes den største succes er malerskolen. Hvem havde set det komme? Den er et unikt eksempel på, at kunsten kan nedbryde skel, binde folk sammen og få folk gjort nysgerrige. Det er lykkedes os at få 200.000 kr. ekstra til at drive malerskolen for i år, ved at jeg gik direkte til kulturministeren. Nu arbejder vi for, at malerskolen også kan fortsætte fremover.”

*Sten Thorup, formand for afdelingsbestyrelsen,
Værebros Park*

ERFARINGER FRA 'KUNST I VÆREBRO PARK' I GLADSAXE

”Den største succes er, at folk begynder at se sig selv i kunsten. At kunst ikke bare er noget, kunstneren gør, men noget, der er en del af hverdagen herude. At folk tager det til sig og er med til at skabe kunst. Engagementet blandt beboerne har været en kæmpe succes. Den store interesse for malerskolen har skabt en åbenhed for kunst i Værebros Park.”

Jesper Aabille, kunstner

Nye permanente værker på vej i Værebros Park

Kunstnernes arbejdsophold og de midlertidige aktiviteter og værker lægger nu grund for tre permanente værker. Karoline H. Larsen arbejder videre med områdeinstitutionen Skovbrynet om en udvidelse af projektet 'Opdag din by' i form af et eller flere varige værker, hvor lyd tænkes ind i kunstværkerne og i samarbejdet

med de fem børnehuse. Jesper Aabille arbejder på et forslag til et permanent værk med arbejdstitlen 'Fra beboer til gavl – illustrerede Værebros fortællinger', og Javier Tapia er inviteret til at komme med forslag til en "afslapningsoase" ved en boligblok. Samlet investerer Gladsaxe Kommune, boligafdelingen og Statens Kunstfond knap 3 mio. kr. i kunst i Værebros Park de næste år.

”Jeg hører, at der kommer borgere fra den del af Bagsværd, som ikke er Værebros Park, som gerne vil være med til nogle af de ting, som foregår. At der sker noget interessant, som trækker andre typer borgere til, er en kæmpe gevinst, hvis vi skal åbne Værebros Park over for Gladsaxe og lade det vokse sammen med Bagsværd.”

Bo Rasmussen, kommunaldirektør, Gladsaxe Kommune

HVAD KOSTER DET?

Statens Kunstfond investerer i alt 4 mio. kr. i 'Kunst i Værebros Park'. Pengene går til aktiviteter, permanente værker og formidling. Derudover bidrager Gladsaxe Kommune, områdeinstitutionen Skovbrynet, boligselskabet GAB og boligafdelingen Værebros Park med medarbejdere, lokaler og penge.

EKSEMPLER PÅ UDGIFTER

Arbejdsophold i seks måneder: 10.000 kr. i honorar pr. måned pr. kunstner

Drift af malerskole: 30.000 kr. pr. måned

Weekendaktiviteter: 15–20.000 kr. til honorarer og materialer pr. aktivitet

Mindre udsmykninger: 20–60.000 kr. pr. styk

Udlån og køb af værker til Værebros Bibliotek: Mellem 1.000 og 50.000 kr. pr. værk

Permanente værker: 300.000–1.600.000 kr. pr. styk

RESULTATER – INDTIL NU ...

- 'Kunst i Værebro Park' har skabt positiv opmærksomhed og resulteret i flere gode historier om boligområdet i pressen og på de sociale medier. Det har gjort beboere i området stolte og bidraget til nye positive fortællinger om Værebro Park som et godt sted at bo.
- Et tomt butikslokale i et nedslidt butikscenter er for en tid omdannet til mødested om kunst og malerskole. Det har skabt mere liv i centret, møder mellem borgere fra flere dele af Bagsværd og nye ideer til mere kunst i Værebro Park.
- En ny kunststi har vist, hvordan et udsat boligområde og et velstillet villakvarter bindes bedre sammen ved at lade børn fra forskellige kvarterer opleve kunst og være kreative sammen. Kunststien har fået flere børn og voksne til at gå på opdagelse i Værebro Park.
- Gennem tæt samarbejde mellem kunstneren og børnehusenes pædagoger er det lykkedes at få kunst tænkt ind som en del af hverdagen i flere kommunale daginstitutioner i Bagsværd. Frem for et kortvarigt, løsrevet projekt er kunst blevet en del af kommunens kernerdrift.
- Efter at have eksperimenteret med kunst som løftestang gennem midlertidige aktiviteter og værker, er der nu afsat penge til varige værker i Værebro Park. Det midlertidige sætter dermed varigt aftryk på livet i Værebro Park gennem nye samarbejder og nye fysiske værker.

ERFARINGER – INDTIL NU ...

- Det er afgørende, at parterne afstemmer forventninger. Man skal ikke nødvendigvis kende det fysiske resultat fra start, når projekter udvikles af kunstnere sammen med beboere. Men det er vigtigt, at alle ved, hvorfor projektet igangsættes, og hvad de kan forvente. Både borgere og lokale professionelle vil gerne vide, hvad målet er, når noget igangsættes.
- Kunstprojekter som dette vil altid skabe debat om, hvad der er kunst, og hvad der ikke er kunst. Det kræver åbenhed af alle parter, men kan til gengæld give nye oplevelser, få flere til at udfolde sig kreativt og sprede lyst til at forholde sig til kunst uanset forudsætninger.
- Når et udsat boligområde skal udvikles, er der mange dagsordener og interesser. Midt i dette kan kunstnerne lykkes med at skabe et neutralt rum, hvor det er sjovt og lærerigt at være med, og hvor man kan tale om områdets historie, identitet og fremtid på nye måder.
- Kunstnernes tilstedeværelse i Værebro Park over mere end et halvt år gav tid til at opbygge tillid mellem kunstnere og beboere. Tillid tager tid, men er afgørende for at få folk med.
- Den fælles udvælgelse af kunstnere var med til at engagere afdelingsbestyrelsen og gav et rum til at diskutere, hvad de gerne ville med projektet, samt en oplevelse af positiv enighed.
- Der er brug for en kommunal koordinator, der bistår kunstnerne, så de ikke står alene med ansvaret for kontakten til kommunen og andre parter. Aktive kommunale ildsjæle er med til at sprede begejstring og få ting til at lykkes.
- Medarbejderne i den boligsociale helhedsplan kan bidrage med kontakter til beboere. Men for at få mange slags borgere med, er der også brug for andre netværk og kommunikationsformer.

KUNSTPROJEKT RESULTERER I ALTERNATIV UDVIKLINGSPLAN

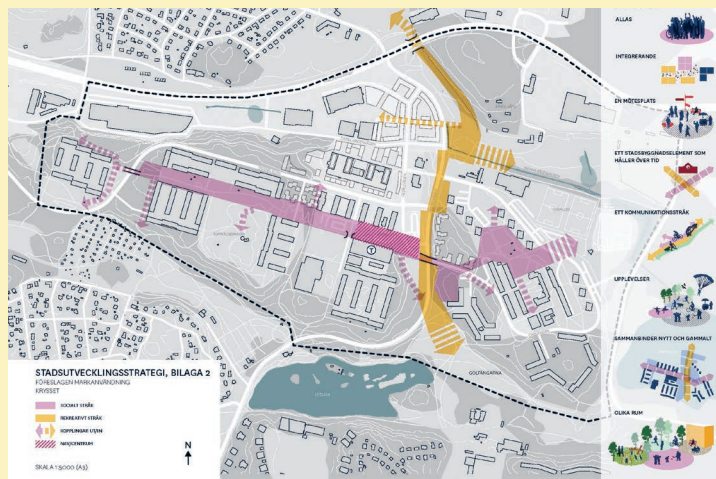
PARK LEK, Sundbyberg, Sverige

I 2010 var der i Stockholm-forstaden Sundbyberg planer om at fortætte to boligområder med nybyggeri. Private udviklere stod klar, men lokale interessenter ønskede en plan med mere fokus på rekreation, fællesskab og inddragelse. Projektet startede som en invitation fra den lokale kunsthall til kunstneren Kerstin Bergendal om at udvikle en ny plan med afsæt i park-lek, hvilket betyder park-leg eller bemandede legeplads. Gennem fire år og over tre faser udviklede Kerstin Bergendal sammen med lokale beboere, interessenter og andre kunstnere en alternativ plan.

I 2014 valgte Sundbyberg Kommune at skrinlægge den oprindelige plan og indarbejde arbejdsmetoderne fra PARK LEK i den fremti-

dige byudvikling. Den alternative udviklingsplan er nu i gang med at blive realiseret. Alternative steder er udpeget til nybyggeri, og der er opført et medborgerhus, et ungdomscenter og to nye urbane parker. PARK LEK har med kunstneriske metoder fået nye stemmer engageret i byudviklingen, udviklet en folkeligt forankret strategisk udviklingsplan og resulteret i nye rekreative arealer og mødesteder i Sundbyberg. Nogle af de mere end 300 deltagere i projektet er efterfølgende blevet valgt ind som medlemmer af byrådet i Sundbyberg Kommune.

PARK LEK er lavet af kunstner Kerstin Bergendal i samarbejde med Sundbybergs stad og Marabouparken Lab. Projektet er støttet af det svenske Statens Konstråd, Samverkansprojektet og Sundbyberg stad.

INSPIRATIONSEKSEMPEL

GODE HISTORIER OM UNGES FORSTADSLIV

Film om Holma, Malmø, Sverige

Når man googler boligområdet Holma, giver fortællinger om skudepisoder og indbrud et dramatisk førstehåndsindtryk af området, som ligger i den sydlige del af Malmø. Det vil Hyllie UngdomsRåd (HUR) lave om på. De vil være rollemodeller og sprede glæde og engagement blandt unge i hele Sverige ved at vise Holmas positive sider i en dokumentarisk kunstfilm. Lokale unge har sammen med kunstneren Roxy Farhat lavet en film om lokale unges personlige historier. Filmen er støttet af det nationale svenske kunstråd, havde premiere i Southbank Center i London i 2017 og er blevet vist i Malmø Kunsthø. Samarbejdet med kunstneren har skabt ny stolthed blandt unge

og involveret dem i den kunstneriske proces, samtidig med at filmen formidler nye positive historier om livet i Holma.

Projektet er en del af den strategiske satsning 'Konst händer', hvor 15 projekter i såkaldte "millionprogramområder" (boliger bygget i 1965-1975) har fået støtte af det svenske kunstråd til at udvikle stedsspecifik kunst sammen med lokale beboere og interessenter. Kunstrådets program 'Konst händer' og Kulturrådets program 'Kreativa platser' udgør tilsammen en national satsning på kunst og kultur i udvalgte boligområder i Sverige under overskriften 'Äga rum' og med en samlet offentlig investering på ca. 124 mio. svenske kroner.

KUNST FOR ALLE GENNEM LOKALE PARTNERSKABER

Creative People & Places, England

I Storbritannien har man gennem flere år arbejdet strategisk med kunst som drivkraft for udvikling af socialt udsatte områder. Programmet 'Creative People & Places' giver mennesker i mindre velstillede byområder bedre mulighed for at opleve kunst i deres lokalområde. 21 lokalsamfund spredt over hele England er udvalgt, og der er afholdt mere end 3.000 aktiviteter – fra festivaler, koncerter og teater til kreative workshops og undervisning. Metoden er at skabe aktiviteter via partnerskaber og opbygge kapacitet og kompetencer

lokalt. Indtil videre er der mere end 800 partnere – offentlige myndigheder, almennyttige organisationer og private virksomheder – og mere end 5.000 frivillige engageret i 'Creative People & Places'.

Programmet 'Creative People & Places' er finansieret af Arts Council England. Hvert projekt kan søge om op til 500.000 pund over tre år. De første tre år blev der investeret 37 millioner pund i programmet, og den samlede investering i programmets løbetid (2012–2024) er omkring 98 millioner pund.

INSPIRATIONSEKSEMPEL

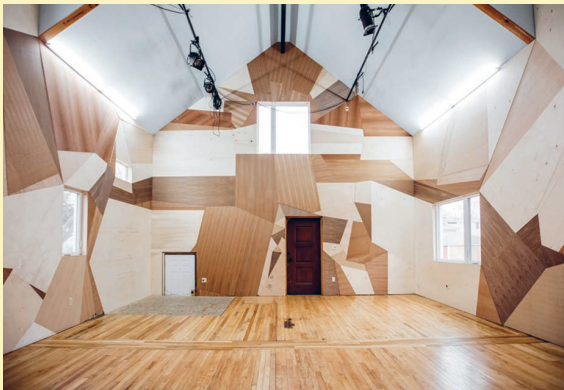
FRA HUS TIL HUS LØFTER KUNSTNERE FORLADT KVARTER

Power House Productions, Detroit

Detroit er en af de mange amerikanske byer, der skrumper. Indbyggertallet i den tidligere industriby er faldet med mere end 60 pct. siden 1950, og byen kæmper med store sociale og økonomiske udfordringer. Efter finanskrisen var hele gader med forladte huse intet særsyn. Det satte to kunstnere sig for at ændre i deres lokalområde, Banglatown. De opkøbte forladte huse på auktion og omdannede dem til medborgerhuse, hvor kunstnere og beboere kan lave kunst og danne nye fællesskaber. Ét hus fungerer som mødested og bibliotek, et andet er samlingssted for musik og lydkunst. Ét hus bruges til fælles havedyrkning og sport, og ét

er kun forsynet med energi fra sol og vind for at sætte fokus på bæredygtig energiforsyning. Fra hus til hus kæmper kunstnerne for at gøre det udfordrede nabolag til et levende, bæredygtigt og attraktivt sted at bo.

Power House Productions er en almennyttig organisation stiftet af kunstnerne Mitch Cope og Gina Reichert i 2009. Samarbejdspartnere: The Hinterlands, Bangla School of Music, Carrie Morris Arts Production (CMAP), Popp's Packing samt kunstnerne Nari Ward, Richard Colman, RETNA, Jon Brumit, Graem Whyte, Charlie O'Geen m.fl.

5. STOLTHED PÅ STENGÅRDSVEJ

HVORFOR?

Danmarks fattigste vej ligger i Esbjerg

Stengårdsvej i Esbjerg er Danmarks fattigste vej. Her bor knap 1.700 mennesker. 64 pct. af beboerne har et indkomstniveau under 200.000 kr., og 68 pct. er indvandrere og efterkommere af indvandrere. Mange er glade for at bo på Stengårdsvej. Boligerne er velindrettede og ligger tæt på Esbjergs Grønne Ring. I området ligger desuden Esbjerg Gymnasium, professionshøjskolen SDU og Bakkeskolen Cosmos. Som en del af den igangværende fysiske helhedsplan bliver boliger renoveret, og der er opført et nyt bydelshus med daginstitutioner og beboeraktiviteter.

Men Stengårdsvej har et dårligt omdømme og har svært ved at tiltrække ressourcerstærke familier. I den lokale folkeskole, Bakkeskolen Cosmos, var der op mod 98 pct. tosprogede elever, indtil der blev gjort en omfattende indsats for at skabe en mere blandet folkeskole. Beboerne på Stengårdsvej bruger ikke byens kulturtilbud i samme grad som resten af Esbjergs borgere, og mange børn og unge vokser op uden samme adgang til at opleve og udøve kunst, som andre børn og unge i Esbjerg.

HVEM STÅR BAG?

'6705 + Statens Kunstfond' er et partnerskab mellem Esbjerg Kommune og Statens Kunstfond, hvor navnet henviser til postnummeret på Stengårdsvej. Kunstoplevelser til borgere på Stengårdsvej og i området omkring udvikles i samarbejde med boligforeningen Ungdomsbo, Bydelsprojekt 3i1, Bakkeskolen Cosmos, Cosmosskolens Fritids- og Ungdomsklub på Stengårdsvej, aktivitetshuset Mosaikken, Esbjerg Kommunes Biblioteker og de institutioner, foreninger og borgere, der hen ad vejen ønsker at være med.

HVILKE KUNSTARTER OG KUNSTNERE?

Der bliver udviklet samarbejder inden for **scenekunst, kunsthåndværk og design, billedkunst, litteratur, musik og arkitektur**. Indtil nu er følgende kunstnere i gang: **Astrid Marie Christiansen** (billedkunst, kunstgulv på Bakkeskolen Cosmos), **Tina Ratzer** (kunsthåndværk og design, udsmykning til Stengårdsvej), **Erik Hagens** (billedkunst, udsmykning til festsalen på Bakkeskolen Cosmos) samt **Sara Vilslev**, **Behind The Scenes** og **Liminal.dk** (scenekunst på Stengårdsvej).

Stengårdsvej og Den Grønne Ring i Esbjerg.

Kunst som strategisk satsning parallelt med nedrivning

Esbjerg Kommune og Ungdomsbo har de sidste år haft et partnerskab med den filantropiske forening Realdania. Kommunen og boligforeningen har været en del af Realdanias kampagne 'By i balance', der afprøvede langsigtede strategiske indsatser for at løfte udsatte boligområder i Danmark. Samarbejdet har resulteret i en strategisk udviklingsplan for Stengårdsvej, som viser, hvordan stedet på sigt kan tiltrække ressourcerstærke beboere og udnytte potentialet i de mange lokale uddannelsesinstitutioner. Målet er at skabe et attraktivt og socialt balanceret område med en stærk, positiv identitet.

Stengårdsvej er udpeget som "hård ghetto" på regeringens ghettoliste. Det betyder, at andelen af almene familieboliger skal nedbringes til under 40 pct. inden 2030. Parallelt med den strategiske udviklingsplan er der lavet en

såkaldt lovpligtig udviklingsplan, der udpeger 272 familieboliger til nedrivning eller ommærkning til studie- eller ældreboliger, samt viser muligheder for nybyggeri. Samarbejdet med Statens Kunstfond blev igangsat i 2018 og gav Esbjerg Kommune og boligforeningen Ungdomsbo en unik mulighed for at styrke liv og identitet på Stengårdsvej via kunst.

"Vi vil gerne tiltrække flere borgere til Esbjerg, og forventer at blive 3-4.000 flere frem mod 2030. En del flytter forhåbentlig ind på Stengårdsvej og gør det til et mere blandet boligområde. Men det er ikke nok at rive almene familieboliger ned og bygge nye private boliger. De fysiske forandringer er ikke nok. Der er brug for, at kunst og kultur spiller en helt central rolle i livet og identiteten i området."

Jørn Henriksen, direktør for Børn & Kultur, Esbjerg Kommune

ERFARINGER FRA '6705 + STATENS KUNSTFOND' I ESBJERG

”Nedrivning af boliger splitter fællesskabet i et boligområde. Kunst medvirker til noget nyt at være fælles om.”

Flemming Agerskov Christensen, direktør, Ungdomsbo

”Med denne koncentrerede satsning vil vi skabe opmærksomhed om lokale kvaliteter og ressourcer og tilføre nye æstetiske dimensioner til området omkring Stengårdsvej. Ambitionerne er høje, og succesen afhænger af alle parter. Det er afgørende, at beboere og lokale aktører synes, det er sjovt og meningsfuldt at være med, og lige så vigtigt, at medvirkende kunstnere og kulturinstitutioner lytter og lader sig udfordre.”

Michael Bojesen, bestyrelsesformand, Statens Kunstfond

HVORDAN?

Kulturmøde med institutionerne i Esbjerg

For at få flere til at være med til at løfte, inviterede Esbjerg Kommune lokale kulturaktører og institutioner til et kulturmøde. Her kom repræsentanter for biblioteker, museer, folkeskoler, daginstitutioner, kulturskoler m.v. Alle fik til opgave at fremlægge, hvem de var, og hvordan de så sig selv være en del af et kunstprojekt på Stengårdsvej. Det viste sig, at der var stor interesse for at være en del af initiativet. Selv deltog Statens Kunstfond med repræsentanter fra alle fondens kunstområder og sekretariatet, hvilket gav god mulighed for

dialog. Ved mødet deltog blandt andre skolelederen fra den lokale folkeskole for Stengårdsvej, Bakkeskolen Cosmos. Kort efter var han med til at igangsætte flere kunstprojekter for at give skolen et kunstnerisk løft.

Kunstgulv skaber stolthed på skolen

Det første projekt var et nyt kunstgulv. Bakkeskolen Cosmos havde fundet penge til at erstatte et 600 kvadratmeter stort stengulv ved skolens indgang med et nyt linoleumsgulv, fordi det eksisterende skabte støjgener. Samarbejdet med Statens Kunstfond gav mulighed for at invitere en kunstner til at lave et kunstværk ud af det nye gulv. Valget faldt på billedkunstner Astrid Marie Christiansen, der har skabt et kunstgulv bestående af sorte og hvide striber med cirkler i kraftige farver. Astrid Marie Christiansen fik desuden til opgave at lave workshops om kunst med en del af skolens elever i ugen op til ferniseringen. Gulvet blev indviet i august 2019 og modtaget med stor begejstring af skolens elever og personale. Indsatsen resulterede i flere positive historier om Bakkeskolen Cosmos og Stengårdsvej i tv og aviser.

”Det, kunstprojektet bidrager med, er en ny stolthed – en følelse af at være noget særligt. Jeg ser kunsten som et enzym, der kan få den forandring, vi ønsker, til at ske. Kunstgulvet er blevet et konkret symbol på, at der er sket en positiv forandring på Bakkeskolen.”

Ulla Visbech, chef for Kultur & Pædagogik, Esbjerg Kommune

Det næste kunstprojekt på Bakkeskolen Cosmos er en omfattende udsmykning af skolens festsal af billedkunstner Erik Hagens. Erik Hagens har allerede i 2005 lavet et ikonisk værk til den nærliggende professionshøjskole, UC Syd, og nu skaber han en ny udsmykning til folkeskolen. Udsmykningen består af ældre værker fra en nedlagt handelsskole i Roskilde kombineret med nye elementer.

”På Bakkeskolen er vi rigtig glade for det nye kunstgulv og samarbejdet med Statens Kunstfond. Det nye gulv er flot og byder velkommen til skolen på en ny måde. Det lægger op til leg og skæve tanker hos eleverne. Det er med til at skabe en ny stemning, hvilket gør en forskel for, hvordan vi oplever at være på skolen.”

*Skoleleder Morten Mærsk Schmidt,
Bakkeskolen Cosmos*

”Kunstgulvet på Bakkeskolen er et rigtig godt eksempel på, hvordan kunstnere kan bidrage til at skabe nye fortællinger og oplevelser til steder, hvor man ikke sædvanligvis møder kunst. Vi håber på endnu flere af den slags samarbejder med skoler, institutioner og kommuner.”

*Søren Taaning, formand for Statens
Kunstfonds Legatudvalg for Billedkunst*

”De forskellige farver symboliserer de forskellige mennesker, som går på vores skole. Det gør, at man bliver glad, når man kigger på så mange farver.”

Muni Ali, elev, Bakkeskolen Cosmos

Elever og en lærer filmes til tv op til indvielsen af kunstgulvet på Bakkeskolen Cosmos.

Kunstgulvet på Bakkeskolen Cosmos.

”Det hele gik jo meget hurtigt, for egentlig var planen, at der skulle lægges et gråt gulv. Så bestillingen hos gulvfirmaet skulle stoppes. Der var et bestemt maleri, jeg gerne ville arbejde ud fra. Og det var tilfældigvis et værk, de ansatte på skolen selv havde lagt mærke til og godt kunne lide. Så jeg vidste, at jeg var på rette vej. Og så gik jeg i gang med at tegne et gulv. Gulvene er meget lange, de har et perspektiv i sig, og vinduerne er det bedste, der foregår i arkitekturen. Striberne har næsten samme bredde som vinduerne. Jeg testede bredden i mit lille værksted, og så satsede jeg på, at det kunne fungere. Jeg havde en idé om, at det kunne være sjovt, hvis striben passede med et skridt.”

Astrid Marie Christiansen, kunstner

Kunstnerisk udsmykning på Stengårdsvej sammen med beboere

Tanken med det næste kunstprojekt var at tilføje et kunstnerisk lag til et igangværende projekt: en kunstnerisk udsmykning af nye gardiner til et nyt bydelshus på Stengårdsvej. Valget faldt på kunsthåndværker og designer Tina Ratzer, der ville involvere beboere med interesse for tekstil og syning i udviklingen af værket. Undervejs ændrede opgaven sig, og Tina Ratzer har nu fået til opgave sammen med beboere i området at vælge, hvor hun skal lave kunstnerisk udsmykning. Undervejs i processen har Tina Ratzer holdt workshops med børn og unge i Fritids- og Ungdomsklubben og med ældre kvinder i det multietniske aktivitets- hus Mosaikken. Der er arbejdet med former og farver, som baggrund for Tina Ratzers forslag til en kunstnerisk udsmykning. Næste skridt er at involvere flere i den videre udvikling af værket, heriblandt områdets mænd samt mere ressourcestærke beboere.

Workshop med kunstner Tina Ratzer i aktivitetshuset Mosaikken.

”Jeg definerer ikke resultatet på forhånd. Jeg går direkte til beboerne for at komme på lige fod med dem, og jeg bruger min faglighed til at undervise i farvelære og få skabt en tillid imellem os. Jeg arbejder med, at der ingen standarder er. Man kan for eksempel være med i flere timer til en workshop eller gå igen efter ti minutter. Jeg har oplevet ro og fordybelse, og vi har fået skabt et fælles farveark fra Stengårdsvej. 16 farver. De indgår nu i frie kompositioner, hvor børn, unge og ældre selv går i gang med at skabe deres eget kunstværk. Der sker noget her. Jeg kan mærke, at jeg bliver inspireret. Det skal ende med, at vi skaber et værk til Stengårdsvej i fællesskab.”

Tina Ratzer, kunsthåndværker og designer

Open call trækker scenekunst til Stengårdsvej

I foråret 2019 blev det tredje kunstprojekt igangsat: Esbjerg Kommune og Statens Kunstfond inviterede teatre, scenekunstgrupper og uafhængige scenekunstnere til at søge tilskud til scenekunstprojekter i området omkring Stengårdsvej. Der var krav om borgerinddragelse som en vigtig del af scenekunsten. Interesserede kunstnere blev inviteret til temamøde om borgerinddragende scenekunst og til et infomøde om Stengårdsvej, hvor unge og ældre beboere samt lokale professionelle også deltog. En dommerkomite, primært bestående af børn i alderen 9–13 år bosat på Stengårdsvej, har nu udvalgt tre scenekunstnere og teatergrupper. De skal i 2020–21 være med til at løfte Stengårdsvej med scenekunst.

Fortællinger på folkeskolen

Det seneste kunstprojekt handler om fortællinger. For mange af eleverne på Bakkeskolen Cosmos er oplæsning og mundtlig fortælling en sjældenhed. Det skal et samarbejde mellem Esbjerg Kommunes Biblioteker og skolen ændre på ved at gøre fortælling i form af mundtlig overlevering, litteratur, billedkunst, sang og musik til en del af børnenes hverdag.

Scenekunstnere på besøg på Stengårdsvej.

”Vi har mange forskellige kulturelle og religiøse baggrunde. Det kan vi sagtens håndtere. Men vi har brug for at bygge broer, der får os til at forstå hinanden endnu bedre. Kunst får os til at tale og undres sammen. Kunst kan få det hele til at handle om andet end forskelle, og skabe en fælles optagethed.”

Christian Warming, pædagogisk leder, Bakkeskolen Cosmos

ERFARINGER FRA '6705 + STATENS KUNSTFOND' I ESBJERG

Fortælletræet på Hovedbiblioteket i Esbjerg.

Projektet er inspireret af Fortælletræet, der er en kunstinstitution med et stort modertræ på Hovedbiblioteket i Esbjerg og med forskellige forgreninger rundt i kommunen. Modertræet er udført af kunstner og designer Thomas Dambo. Som en del af projektet vil der blive opført forgreninger af Fortælletræet på skolen. Og der bliver inviteret gæstelærere i skikkelse af forfattere, professionelle fortællere, skuespillere og sangere til forløb for elever på skolen og inspirationsseancer for lærere, bibliotekarer, pædagoger m.v.

HVAD KOSTER DET?

Statens Kunstfond investerer 3,6 mio. kr. i samarbejdet. Pengene går til aktiviteter, permanente værker og kommunikation. Esbjerg Kommune og øvrige samarbejdspartnere bidrager derudover med medarbejdere, lokaler og penge.

FORDELINGEN AF PENGENE FRA STATENS KUNSTFOND

1.500.000 kr. til billedkunst
1.000.000 kr. til scenekunst
250.000 kr. til litteratur
350.000 kr. til kunsthåndværk og design
200.000 kr. til projektledelse
250.000 kr. til kommunikation, formidling m.v.

RESULTATER – INDTIL NU ...

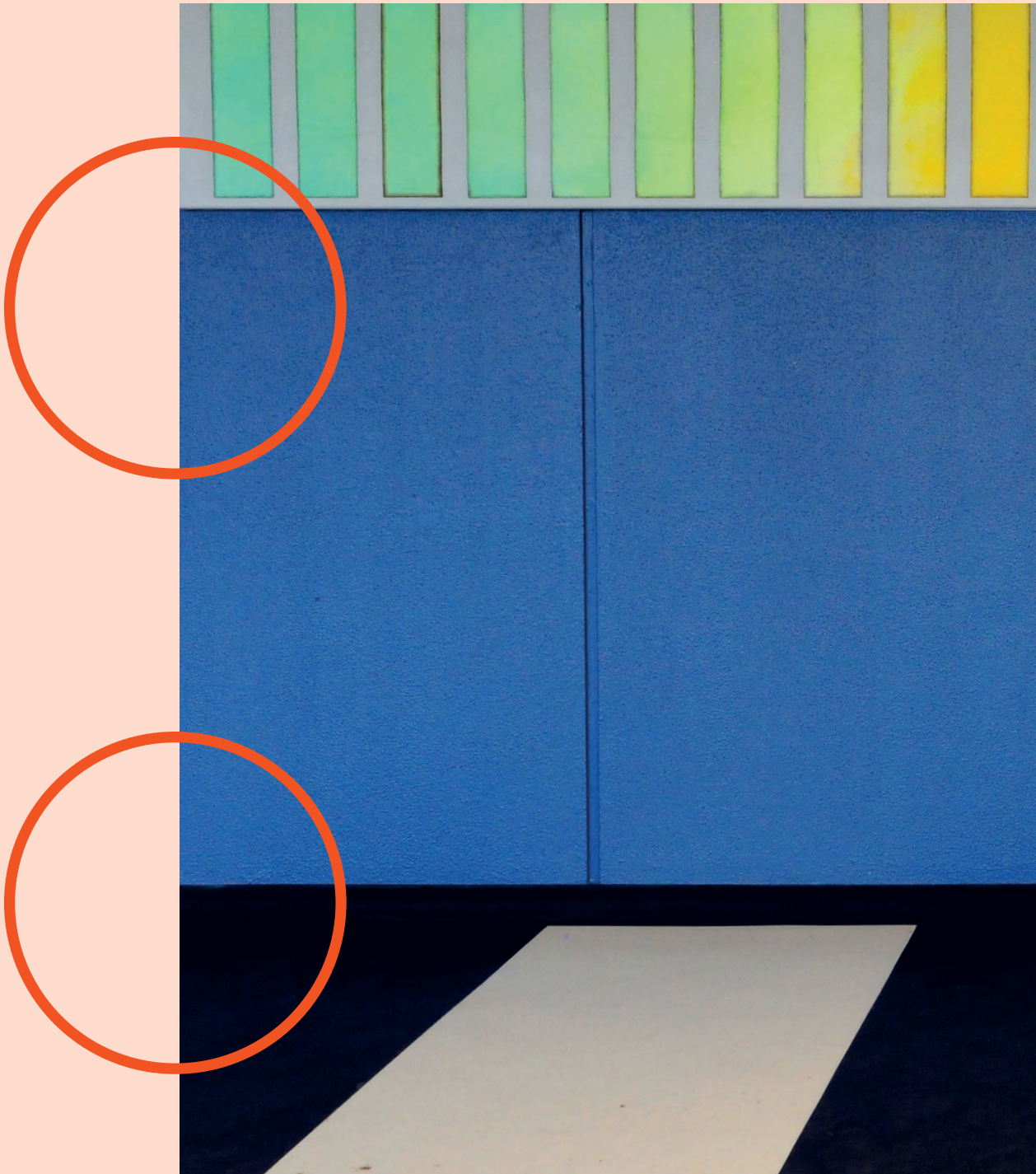
- '6705 + Statens Kunstfond' har skabt positiv medieomtale af Stengårdsvej og Esbjerg Kommune, og samarbejdet opleves af de involverede parter som en anerkendelse af, at Stengårdsvej er et område, det er værd at investere i.
- Kunst og kultur er blevet en del af den langsigtede strategiske udviklingsplan for Stengårdsvej. '6705 + Statens Kunstfond' er med til at fastholde et fokus på andre værdier end de fysiske omdannelsesprojekter.
- Kunstgulvet har skabt stolthed og positiv medieomtale og er et konkret symbol på en ny, positiv fortælling om Bakkeskolen Cosmos. Samarbejdet med billedkunstner Astrid Marie Christiansen har skabt værdi for skolens elever og personale.
- Workshops med kvinder, børn og unge fra Stengårdsvej om en kommende udsmykning i området har givet lokale beboere mulighed for at engagere sig i kunst og selv være kreative.

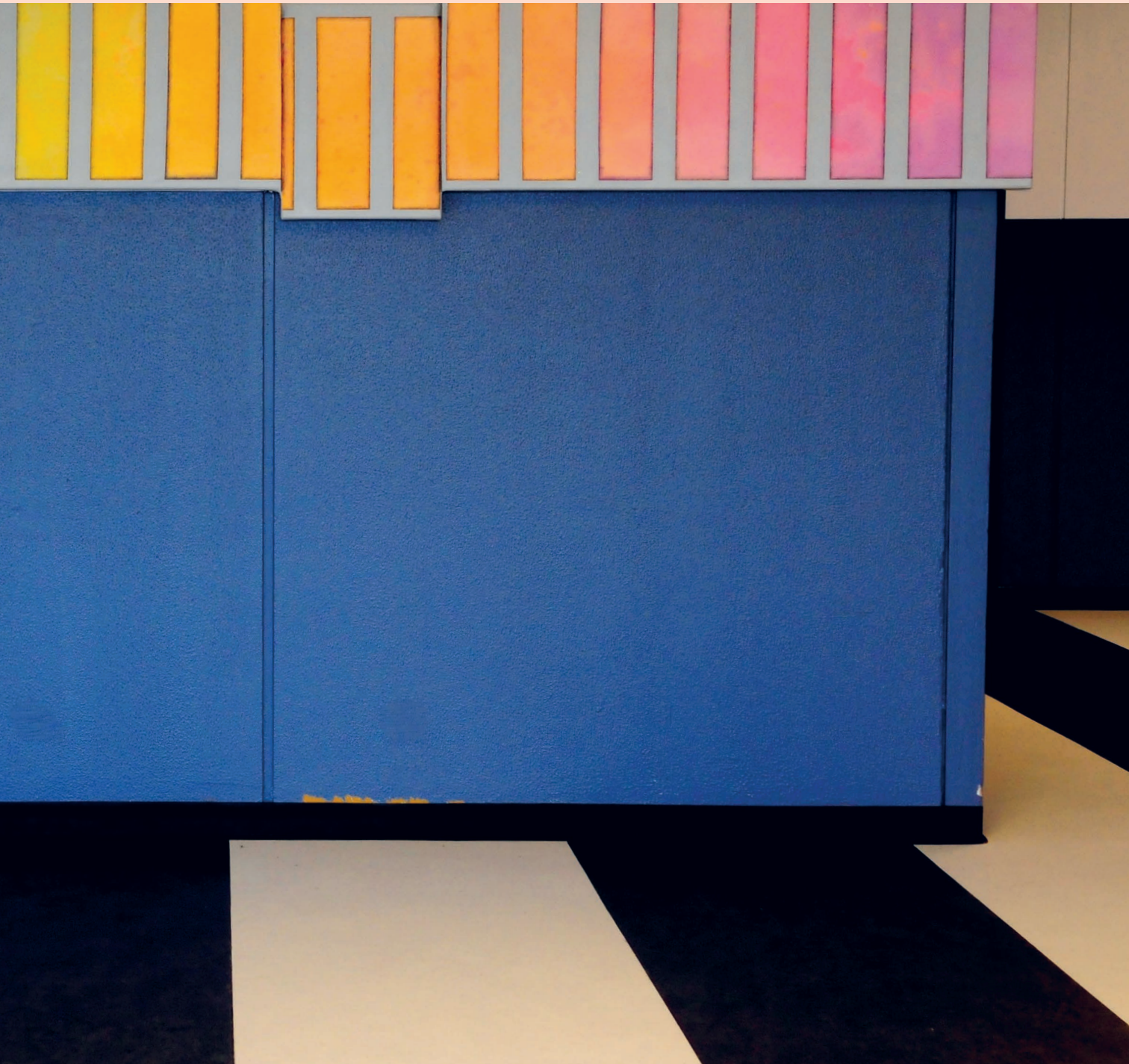
”Det er en god ide at tænke kunst ind i byggeri. Ideen styrkes, når beboerne inddrages. Inddragelse giver ejerskab og styrker fællesskabet.”

Flemming Agerskov Christensen, direktør, Ungdomsbo

ERFARINGER – INDTIL NU ...

- Beboere fra Stengårdsvej var involveret via workshops og fotosafari. Det lykkedes bedst, når deltagerne forstod, hvordan deres bidrag skulle bruges, og hvordan den konkrete aktivitet var en del af en større helhed. Dét krævede klar kommunikation.
- Kunstgulvet på Bakkeskolen Cosmos var et eksempel på, at en forholdsvis lille investering i kunst lagt oven i de penge, der alligevel skulle bruges på renovering af et gulv, kunne skabe stor værdi for brugerne. Det krævede timing og opmærksomhed på kunstens muligheder.
- Bakkeskolen Cosmos fik gode erfaringer med at kombinere et fysisk varigt kunstværk i form af kunstgulvet med huskunstnerordningen, så kunstneren også lavede workshops med elever op til ferniseringen. Det gav ekstra ejerskab til kunstværket blandt skolens elever.
- Både kommunalpolitikere og beboerdemokrater havde behov for at forstå, hvad den forventede effekt af et kunstprojekt var. Der bør derfor altid være klare svar på, hvorfor et kunstprojekt igangsættes, og hvilke resultater og effekter der forventes.
- At bruge kunst som løftestang i udsatte boligområder kræver tværkommunalt samarbejde. Det er Esbjerg Kommunes erfaring, at den bedste vej til at lykkes med det er, at placere projektet på direktørniveau. Hermed sikres den nødvendige koordinering og beslutningskraft.

FRA BANDEKONFLIKT TIL FOLKEPARK FOR ALLE

Folkets Park, Nørrebro, København

I 2012 blev fire unge på vej til koncert overfaldet ved Folkets Park af en større gruppe unge fra indre Nørrebro. Det brutale overfald ryddede forsider landet over, og når bandekrigen i København skulle illustreres i medierne, var det med billeder af Folkets Park. Det var på denne baggrund, at kunstneren Kenneth Balfelt og Spektrum Arkitekter blev hyret til at løfte Folkets Park fysisk og socialt. Få steder kan byde på så mangfoldig en brugergruppe som Folkets Park. Venstrefløjsaktivister, unge mænd, øldrikkere, hjemløse, hashsælgere

og børnefamilier. Ved at inddrage de mange forskellige brugere i processen lykkedes det at skabe ejerskab og tryghed i den nye folkepark, der i dag bl.a. rummer et stort aktivitetsmøbel, nye grønne bakker og træplinter, der inspirerer til leg, ophold og bevægelse.

Folkets Park er udviklet for Københavns Kommune af Kenneth Balfelt Team og Spektrum Arkitekter i samarbejde med byggefirmaet Logik & Co. og lokalområdets aktører og parkens brugere. Den nye park blev indviet i 2014.

INSPIRATIONSEKSEMPEL

LYS OG LYD SKABER TRYGHED I TUNNEL

HjertemiX-tunnellen, Gersagerparken, Greve

En 85 meter lang tunnel mellem indkøbscentret Waves og det almene boligområde Gersagerparken i Greve Kommune blev i 2016 forvandlet fra et mørkt og utrygt sted til en poetisk oplevelse. Forbipasserende bevæger sig nu igennem tunneludsmykningen 'HjertemiX', der er en interaktiv fortælling i streger, lyd og lys. Brugere kan trykke på knapper på tunnellens vægge og loft og skabe deres egne lys- og lydscenarier. Lydene i tunnellen er beboernes stemmer, som gengiver hjertelyd, og stregerne er malet af lokale unge og ældre. I tæt samarbejde mellem kunstnere og lokale beboere er det lykkedes at skabe en smuk, tryk og inter-

aktiv velkomstportal til Gersagerparken og at binde bydelen bedre sammen.

HjertemiX er skabt af kunstnerne Helle Hove og Karoline H. Larsen i et samarbejde med beboere, BS61, Greve Boligselskab, Klub Godset, Greve Nord-projektet, Waves, GreveSolrød Erhverv, ErhvervsCentret og Greve Kommune. Kunstner Benny Henningsen har bidraget med workshops, og kunstner Astrid Randrup har lavet lydkompositionen. Projektet er støttet af TrygFonden og Greve Kommune og er udført i samarbejde med rådgiver ÅF Lightning. Projektet var oprindeligt en del af projektet 'Placemaking' (Råderum, 2015) og Greve Kommunes igangværende reovering af tunneller.

6. UDFORDRINGER OG ANBEFALINGER

I dette kapitel opridses de udfordringer og anbefalinger, som indtil videre kan udledes på tværs af de forskellige kunstprojekter, som Statens Kunstfond har støttet i udsatte by- og boligområder. Hver udfordring beskrives for sig og kobles til et sæt af anbefalinger til at overkomme den pågældende udfordring.

1. POLITISK PRIORITERING OG ØKONOMI TIL KUNST

Udfordring

Det kan være en udfordring for kommuner og boligorganisationer at skaffe de fornødne midler til kunstprojekter i udsatte by- og boligområder. Mange kommuners økonomi er under pres, og mange steder står lokale kulturinstitutioner midt i omprioriteringer eller besparelser. Landsbyggefonden yder som udgangspunkt ikke støtte til kunst i udsatte boligområder. Samtidig kan kunst risikere at blive opfattet som et ekstra lag, det ikke er nødvendigt at prioritere, når midlerne er begrænsede.

Anbefalinger

- Søg samarbejde med Statens Kunstfond og andre fonde for at skabe bred opbakning til og prioritering af kunst i både boligafdelinger, boligorganisationer og kommuner.
- Udnyt, at kunstnere for relativt få midler kan skabe ekstra værdi i allerede finansierede renoveringer af byrum, boligområder eller kommunale institutioner.
- Begynd med midlertidige aktiviteter og værker, udført for et mindre budget, og høst erfaringer til at udvikle og skaffe finansiering til varige kunstværker.
- Brug tid på at afstemme forventninger og dokumentere resultater og effekter, så politikere og beboerdemokrater oplever, at pengene bruges fornuftigt.
- Inviter politikere og beboerdemokrater til at gå i dialog med kunstnere og til at opleve inspirerende eksempler og resultater via oplæg eller studieture.

2. BYUDVIKLINGENS KOMPLEKSITET

Udfordring

Det kan være svært at forene kunst med de dagsordener, logikker og arbejdsprocesser, der præger udvikling af udsatte boligområder. I udsatte by- og boligområder møder kunstprojekter mange forskellige aktører og mange dagsordener. Eksempelvis har den nye lovgivning mod parallelsamfund medført et nyt fokus på at nedbringe andelen af almene familieboliger i de mest belastede udsatte boligområder. På trods af fælles mål om at udvikle velfungerende og attraktive by- og boligområder er det ikke altid, at kommuner og boligorganisationer vil det samme. De valgte beboerdemokrater er heller ikke altid repræsentative for livet i et udsat boligområde. Dén kompleksitet skal kunstnere agere i, og det er ikke nemt.

Anbefalinger

- > Vær opmærksom på at udnytte timingen og få kunstnere ind i processerne på de tidspunkter, hvor de bedst kan skabe byggesten til eller konkretisere en strategi.
- > Inviter kunstnere til at bruge deres egne metoder som supplement til de traditionelle i komplekse, konfliktfyldte processer. Det kan give bedre dialog og ny energi.
- > Udnyt, at kunstnere kan skabe et neutralt rum, hvor det ikke handler om at få hjælp af kommunen eller giver risiko for huslejestigninger.
- > Hjælp kunstnerne med at agere i kompleksiteten ved at udpege en kommunal projektleder, der har tid og ressourcer til koordinering og kommunikation.

3. KONKRETE AFTRYK PÅ PLANER OG STRATEGIER

Udfordring

Det kan være vanskeligt for kunstprojekter og kunstnere at sætte varige aftryk på strategier og planer for udsatte by- og boligområder. Måske kunst og kultur nævnes kort, måske ikke engang det. Oftest er der fokus på byplanlægningens mere traditionelle værktøjer. Ofte udvikles strategier og planer under tidspress og med mange juridiske, økonomiske og fysiske bindinger. Så kan kunstprojekter og kunstnere opleves som en forstyrrelse af processen. På trods af årtiers efterspørgsel efter helhedstænkning og tværfaglighed, er det ikke nemt at få kunstneres kreative processer til at gå godt i spænd med arbejdsprocesser hos arkitekter, ingeniører og embedsmænd.

Anbefalinger

- > Efterspørg rådgivere med kunstfaglighed eller kunstnere i rådgiverteam. Vær ambitiøs, men realistisk, i forhold til, hvornår og hvordan de kan skabe ekstra værdi.
- > Vælg kunstnere, der har vist evne til at sætte deres kunst i spil i et steds strategiske udvikling, og hjælp kunstnerne med viden og indsigt i stedet, strategier og planer.
- > Søg viden om kunststrategier og kunstprojekter, der har skabt værdi og bidraget til at løfte udsatte by- og boligområder. Høst af andres erfaringer med kunstprojekter.

VEJE TIL SAMARBEJDE OM KUNST I UDSATTE BY- OG BOLIGOMRÅDER

4. ENGAGEMENT OG TILLID

Udfordring

Når kunst skal løfte udsatte by- og boligområder, er det vigtigt at inddrage lokale borgere, så de bliver del af den kreative forandringsproces. At få folk til at engagere sig kan være vanskeligt, også i udsatte by- og boligområder. Ofte benytter kunstnere kommunens eksisterende netværk i boligområderne. Det skaber måske kun kontakt til dem, som i forvejen benytter sig af sociale tilbud. Det kan være et stort arbejde at få folk med. Rekruttering er derfor ofte en større opgave, som den enkelte kunstner ikke kan løfte alene. Samtidig kan det være svært for en borger at forstå, hvad for eksempel deltagelse i en workshop om kunst skal resultere i.

Anbefalinger

- Gør det tydeligt for alle parter, hvorfor et kunstprojekt er sat i søen, hvorfor folk skal engagere sig, og hvilke resultater der forventes på kort og på lang sigt.
- Involver eksisterende institutioner – for eksempel skoler, daginstitutioner eller beboer- eller bydelshuse – for at få kontakt med flere.
- Brug andre netværk og kommunikationskanaler end de kommunale og boligsociale for også at engagere ressourcestærke fra boligområdet og naboerområder.
- Brug tid på kommunikation til alle målgrupper. Sæt en ære i at formidle i et let og konkret sprog, også selv om kunst kan være abstrakt.
- Tilknyt en kommunal projektkoordinator, så kunstnerne ikke står alene med at rekruttere, kommunikere og forankre projektet.

5. SØJLEOPDELING OG SILOTÆNKNING

Udfordring

Landets kommuner har længe arbejdet med at komme ud over silotænkningen og sætte borgeren i centrum. Men det er ofte forbundet med større kompleksitet at løse opgaver, der går på tværs af kommunale søjler. Det er også tilfældet for kunstprojekter. I et enkelt kunstprojekt kan der – ligesom med kunststien i Bagsværd – være brug for at kunne løse mange forskelligartede delopgaver: At få kunst tænkt ind i hverdagen i en daginstitution. At få tilladelse til at opstille kunst på et areal, der tilhører et ældrecenter. At få byggetilladelse og aftale om, hvem der skal vedligeholde et midlertidigt kunstværk. At engagere og kommunikere til både medarbejdere, beboere og borgere. Og endelig at udvikle et permanent værk, der skal skaffes finansiering til. Det kræver godt samarbejde mellem kommune, institutioner, boligorganisationer, boligafdelinger og andre lokale interessenter. Og det kræver godt samarbejde på tværs af kommunens forvaltninger.

Anbefalinger

- Lav styregrupper for kunstprojekter på direktørniveau, så de kommunale direktører sikrer ledelseskraft, koordinering og strategisk forankring.
- Brug kunstprojekter i udsatte by- og boligområder til at udvikle og teste nye tværgående og tværfaglige arbejdsformer og processer, som kan bruges flere steder.
- Involver så vidt muligt lokale virksomheder, foreninger og andre interessenter i partnerskaber om kunst, så flere kan være med til at løfte opgaven i fællesskab.

6. PROJEKTMYLDER I UDSATTE BOLIGOMRÅDER

Udfordring

En vedvarende udfordring, når nye initiativer sættes i værk i udsatte by- og boligområder, er, at der allerede er mange indsatser i gang, og at beboere er projektrætte. Midlertidige projekter kan skabe mulighed for at afprøve nye ideer. Men de kan også opleves som noget, det ikke er værd at engagere sig i, fordi det alligevel ikke varer ved. I udsatte boligområder med boligsociale helhedsplaner er der desuden risiko for uheldig konkurrence og uklarhed om, hvad der er kunstprojekt, og hvad der er boligsocial indsats.

Anbefalinger

- Lav så vidt muligt langvarige samarbejder med kunstnere. Variér gerne projektets intensitet og kunstnernes tilstedeværelse over tid, hvis samarbejdet er langvarigt.
- Gør en aktiv indsats for, at alle inviterede borgere forstår, at de er en del af noget større, når de engagerer sig. Gør borgerne til en del af det samlede projekt.
- Vægt ikke blot en engagerende proces og midlertidige kunstprojekter, men også varige aktiviteter og permanente værker af en kvalitet, så lokale og besøgende oplever værdi og nytte i mange år.

7. KUNSTNERISK KVALITET

Udfordring

På den ene side kan der være bekymring for, om de værker, kunstnere laver i udsatte by- og boligområder, bliver af tilstrækkelig høj kunstnerisk kvalitet, hvis en stor del af tiden bliver brugt på proces og dialog. På den anden side kan der opstå kritik af kunstnernes metoder. Er det kunst, når en kunstner inviterer beboere til fælles pizzabagning for at skabe en platform for dialog? Kunne det ikke lige så godt være arrangeret af en boligsocial medarbejder? Hvad skal der komme ud af det? Den slags kritiske spørgsmål må kunstnere, kommuner og boligafdelinger være forberedte på.

Anbefalinger

- Find den rigtige vægtning mellem proces og værk. Det er vigtigt at engagere, men også at skabe konkrete fysiske resultater, som folk kan se og forholde sig til.
- Udvælg professionelle kunstnere, der er originale, erfarne, evner at gå i dialog og se deres eget værk som del af en samlet strategisk udvikling af et lokalområde.
- Vær åbne over for diskussioner af, hvad kunst er, og at alle har holdninger til kunst. En del af værdien ved kunst er netop, at den udfordrer og får os til at reflektere.
- Inviter kunstnere ind, som kan give et blik udefra. Men hav også øje for lokal kultur, eksisterende kreative praksisser og kunstneriske talenter i lokalområdet.

SAMARBEJDSBASERET PLATFORM FOR SAMTIDSKUNST

Sigrids Stue, Gellerup, Aarhus

Sigrids Stue er baseret i Gellerupparken. Herfra udvikler kunstneren Grete Aagaard og hendes tværfaglige team projekter i samarbejde med lokale beboere, foreninger og institutioner samt internationale kunstfaglige partnere. Danske og udenlandske kunstnere inviteres på research- og arbejdsophold, der kan vare op til seks måneder. Områdets børn og unge medvirker tillige i workshopforløb og tegneundervisning. Sigrids Stue er aktiv i området med en lejlighed, der lånes ud til kunstnere, en nyttehave og Sigrids UdeStue, som

er en toetagers flytbar byggeplads-pavillon med bl.a. tegneskole og udeværksted for børn. Sigrids Stue får flere til at interagere med kunst i det hurtigt foranderlige byrum i Gellerup.

Sigrids Stue er etableret i 2011 og ledes i sin nuværende form fra 2015 af billedkunstner Grete Aagaard. Sigrids Stues team består desuden af Ambra Molinari, Lars Henningsen, Esben Trige, Pernille Poulsen, Sanne Jespersen, Marwa Zaher Abdel Aal, Katrine Østerhåb og Hussien Farah Hussien. Sigrids Stue er støttet af Aarhus Kommune og Statens Kunstfond.

INSPIRATIONSEKSEMPEL

RENOVERING AF TRIST GAVL BLEV LØFTET MED ORD OG LYS

Drømmegavlen, boligforeningen Gadekærvej, Valby, København

”Valbys grimmeste ejendom” var det prædikat, der sad klistret til det almene boligbyggeri Gadekærvej indtil 2016. En større renovering har forskønnet og fremtidssikret blokken midt i Valby, og i dag er Gadekærvej især kendt for sin spektakulære vægkunst på gavlen. Værket består af 117 drømme, som digter og kunstner Morten Søndergaard har indsamlet blandt beboerne. Både boliger, bygning og fællesarealer har fået et kvalitativt løft i renoveringen, og kunstværket har sat prikken over i’et, så ejendommen i dag bidrager positivt til området.

Drømmegavlen giver forbipasserende en æstetisk oplevelse, skaber positiv opmærksomhed og har gjort beboerne stolte af deres ejendom. Projektet viser, hvordan der ved at tænke kunst ind i en igangværende renovering kan skabes ekstra værdi for beboere og naboer.

Drømmegavlen er skabt af digter og kunstner Morten Søndergaard. Værket er støttet af Områdefornyelsen Gl. Valby, Domea og Statens Kunstfond og er lavet sammen med Rambøll og Enemærke & Petersen, der var henholdsvis rådgiver og entreprenør på renoveringsprojektet.

7. LÆS MERE

Om Statens Kunstfond

www.kunst.dk

Om '6705 + Statens Kunstfond' – kunst på Stengårdsvej

www.kunst.dk/i-fokus/13079/

www.esbjerg.dk/planer-projekter-og-trafik/energi-i-oesterbyen/6705-statens-kunsthfond

www.facebook.com/6705Kunsthfond/

www.tvsyd.dk/artikel/hel-skole-danser-paa-kaempe-kunsthvaerk-det-symboliserer-os-forskellige-mennesker

Om 'Kunst i Værebros Park'

www.kunst.dk/i-fokus/kunst-i-vaerebro-park/

www.facebook.com/kunsthvaerebro-park/

www.creativeactions.com/opdag-din-by-vaerebro-park/

www.aabille.dk/kunst-i-vaerebro-park/

Om kunst i byudvikling og udsatte by- og boligområder i Danmark

Realdania By & Byg (2019): *Kunst i byudvikling*

www.realdania.dk/publikationer/realdania-by-og-byg/kunst-i-byudvikling

Statens Kunstfond (2018): *Kunst i det offentlige rum – kommunernes investeringer, praksis og motivation*

www.kunst.dk/kunsthomraader/billedkunst/nyheder/2018/nyt-nationalt-overblik-over-kunst-i-kommuner/

Socialministeriet og Institutet for Fremtidsforskning (2010): *Kunst i udsatte boligområder som praktisk og strategisk værktøj*

<https://byfornyelsesdatabasen.dk/file/345459/dok.pdf>

Socialministeriet og Institutet for Fremtidsforskning (2010): *Kunst i udsatte boligområder – en inspirationsguide*

<https://byfornyelsesdatabasen.dk/file/345460/dok.pdf>

Om film om Holma, Malmø, Sverige

www.publicartagencySweden.com/konst/art-is-happening/holma-malmo/
www.kulturradet.se/publikationer/kreativa-platser/

Om Creative People & Places, England

www.creativepeopleplaces.org.uk

Om Power House Productions, Detroit

www.powerhouseproductions.org

Om Folkets Park, Nørrebro, København

www.kennethbalfelt.org/folkets-park

Kenneth Balfelt Team (2016): *Kunstnerisk udviklede metoder til brugerudvikling*

www.kennethbalfelt.org/metodebog

Om HjertemiX-tunnellen, Gersagerparken, Greve

www.creativeactions.com/hjertemix-heartmix-interactive-light-sound-art-tunnel-greve

Om Sigrids Stue, Gellerup, Aarhus

www.sigridsstue.wordpress.com

Om Drømmegavlen, boligforeningen Gadekærvej, Valby, København

www.vores.kunst.dk/da/objects/details/13482/drmmegavl?ctx=dac4c82e-1132-4b3f-aa63-e3af51681a65&idx=0

www.domea.dk/bliv-kunde/byggekunde/renoveringer/gadekaervej-i-valby/

Om Superkilen, Nørrebro, København

www.realdania.dk/projekter/superkilen

www.superflex.net/tools/superkilen/image

Om PARK LEK, Sundbyberg, Sverige

www.parklek.com

Public Enquiries, PARK LEK and the Scandinavian Social Turn, 2018, Black Dog Press

BIDRAGSYDERE

Publikationen er baseret på desk-research, tidligere materiale indsamlet af Statens Kunstfond samt interview med:

- **Sten Thorup**, formand for afdelingsbestyrelsen, Værebros Park
- **Bo Rasmussen**, kommunaldirektør, Gladsaxe Kommune
- **Maj Green**, by- og miljødirektør, Gladsaxe Kommune
- **Carina Seifert**, direktør, Boligselskabet DAB
- **Jesper Aabile**, kunstner
- **Karoline H. Larsen**, kunstner
- **May-Britt Andrea Andersen**, formand for Kultur- & Fritidsudvalget, Esbjerg Kommune
- **Jørn Henriksen**, direktør for Børn & Kultur, Esbjerg Kommune
- **Erik Jespersen**, direktør for Teknik & Miljø, Esbjerg Kommune
- **Ulla Visbech**, chef for Kultur & Pædagogik, Esbjerg Kommune
- **Liselotte Krodal**, projektleder, Esbjerg Kommune
- **Kiera Conboy**, projektleder, Esbjerg Kommune
- **Peter Sandager**, forhenværende direktør, boligforeningen Ungdomsbo
- **Astrid Bruus Thomsen**, programchef, Realdania
- **Søren Taaning**, formand for Statens Kunstfonds Legatudvalg for Billedkunst, Statens Kunstfond
- **Louise Straarup**, projektleder, Statens Kunstfond.

Strategisk rådgiver Lotte Nystrup Lund, Futurista, og kunststrategisk konsulent og forsker på SBI / Aalborg Universitet Mette Mechlenborg har fungeret som sparringspartnere undervejs. Tak til alle, der har bidraget med erfaringer og inspirationseksempler!

Fotos og illustrationer

Dobbeltsideopslag:

- Side 16-17: Børn på Cirkelbroen, der er en del af den nye kunststi i Bagsværd
- Side 26-27: Brugere af malerskolen i Værebros Park udstiller deres værker
- Side 32-33: Skoleelever på det nye kunstgulv på Bakkeskolen Cosmos i Esbjerg
- Side 42-43: Kunstgulvet og kunstnerisk udsmykning på Bakkeskolen Cosmos i Esbjerg.

Kreditering:

- Forside, side 9, 11, 16-17, 20, 21, 23, 26-27: Søren Malmose
- Side 7, 37, 38, 39 og 40: Torben Meyer
- Side 8: Appetite 2013, Bianco by NoFit State Circus. Foto: Andrew Billington
- Side 14: BIG – Bjarke Ingels Group
- Side 15: Christian Thøgersen
- Side 19: Louise Straarup
- Side 22 (øv.tv.): Mette Petersen
- Side 22 (øv.th.): Karoline H. Larsen og Atlant
- Side 22 (n.tv.): Karoline H. Larsen
- Side 28: PARK LEK, Sundbybergs stad, Marabouparken Lab og Kerstin Bergendal
- Side 29: Ricard Estay / Statens Konstråd
- Side 30: Make A Wish. Bentley Street Art. Right Up Your Street. Fotograf ukendt
- Side 31 (tv.): Michelle Gerard
- Side 31 (th.): Mitchell Cope
- Side 32-33, 42-43 og 54-55: Anne Trap-Lind
- Side 35: Steffen Stamp for Realdania
- Side 44: Simone Grytter
- Side 45: Thomas Arnbo
- Side 50: Sigrids Stue
- Side 51: Torben Eskerod.

I denne publikation deler vi vores erfaringer med at bruge kunst strategisk i udvikling af udsatte by- og boligområder. Du kan læse om danske og internationale eksempler på kunst, der gør en forskel.

STØTTE
STØTTE
STØTTE